

**КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ, ПОЛІТОЛОГІЇ І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Голова Вченої ради
факультету історії, політології і
міжнародних відносин

Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника



Ігор ГУРАК

**ПРОГРАМА
КОМПЛЕКСНОГО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ
ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОПП «СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ІСТОРІЯ)»
ГАЛУЗІ ЗНАНЬ 01 «ОСВІТА/ПЕДАГОГІКА»
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 014 СЕРЕДНЯ ОСВІТА
(ЗА ПРЕДМЕТНИМИ СПЕЦІАЛЬНОСТЯМИ)
ПРЕДМЕТНОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 014.03 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ІСТОРІЯ)
КАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

**Івано-Франківськ
2025**

РОЗРОБНИКИ:

к.і.н., доц. Королько А.З.

к.і.н., доц. Галицька-Дідух Т.В.

к.і.н., доц. Марущенко О.В.

Затверджено на засіданні науково-методичної ради факультету історії, політології
і міжнародних відносин

Протокол № 6 від 9 грудня 2025 року

Голова науково-методичної ради факультету історії,
політології і міжнародних відносин



Ігор ГУРАК

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Атестація здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти здійснюється відповідно до Законів України «Про вищу освіту», «Про освіту», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», Положення про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії у вищих навчальних закладах України, стандартів освітньої діяльності і стандартів вищої освіти, інших нормативних актів України з питань освіти та регулюється Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському (Карпатському) національному університеті імені Василя Стефаника (затвердженом Вченою радою університету ПНУ ім. В. Стефаника 24.06.2025 р., протокол № 8), Положенням про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії у Прикарпатському (Карпатському) національному університеті імені Василя Стефаника (затвердженом Вченою радою університету ПНУ ім. В. Стефаника 31.01.2023 р., протокол № 1), Положенням про запобігання академічного плагіату в Прикарпатському (Карпатському) національному університеті імені Василя Стефаника (затвердженом Вченою радою університету ПНУ ім. В. Стефаника 31.05.2022 р., протокол № 5), Положенням про запобігання академічного плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського (Карпатського) національного університету імені Василя Стефаника (затвердженом Вченою радою університету ПНУ ім. В. Стефаника 31.05.2022 р., протокол № 5).

Атестація випускників проводиться в Університеті за акредитованими освітніми програмами і завершується видачею документів встановленого зразка про присудження відповідного ступеня освіти та присвоєння здобутої кваліфікації.

Атестація – це встановлення відповідності результатів навчання здобувачів вищої освіти вимогам освітньо-професійної програми «Середня освіта (Історія)» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) предметної спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та вимогам програми єдиного державного кваліфікаційного іспиту.

Атестація здобувачів вищої освіти – випускників за освітнім рівнем бакалавра здійснюється Екзаменаційною комісією після завершення теоретичної та практичної частини навчання за відповідним освітнім рівнем з метою встановлення фактичної відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей вимогам стандартів вищої освіти за конкретною спеціальністю.

Атестація здійснюється на підставі оцінки рівня загальнопрофесійних і спеціалізовано-професійних компетентностей випускників, передбачених відповідним рівнем національної рамки кваліфікацій і освітньо-професійними програмами підготовки фахівців освітньо-професійної програми «Середня освіта (Історія)» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) предметної спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Атестація здійснюється відкрито і гласно. Атестація осіб здійснюється екзаменаційною комісією, до складу якої можуть включатися представники роботодавців та їх об'єднань, відповідно до Положення про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії в Університеті.

Екзаменаційна комісія створюється щорічно, затверджується Вченою радою Університету і діє протягом календарного року.

Функціями та завданнями Екзаменаційної комісії є: комплексна перевірка й оцінка науково-теоретичної та практичної фахової підготовки студентів-випускників з метою встановлення відповідності їх кваліфікаційного рівня вимогам стандартів вищої освіти, освітньо-професійних програм, навчальним планам і програмам підготовки; прийняття рішення про присвоєння випускникам відповідної кваліфікації та видачу диплома; розробка пропозицій щодо поліпшення якості підготовки фахівців з відповідної спеціальності.

Атестація випускників освітньо-професійної програми «Середня освіта (Історія)» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) предметної спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти здійснюється у формі комплексного державного екзамену зі спеціальності та захисту випускної кваліфікаційної роботи бакалавра.

Програма комплексного державного екзамену визначається загально-професійними і спеціалізовано-професійними компетентностями випускників, які підлягають оцінюванню відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівця за спеціальністю. Перелік професійно-орієнтованих дисциплін, з яких формується програма комплексного державного екзамену, визначається освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Історія)» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) предметної спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Програма комплексного державного екзамену оприлюднюється на сайті кафедри історії України і методики викладання не пізніше ніж за півроку до початку атестації.

Екзаменаційні завдання атестації мають комплексний характер і не повинні дублювати завдання підсумкових семестрових контролів з окремих дисциплін, винесених на атестацію.

До атестації допускаються здобувачі вищої освіти, які повністю виконали програму навчання і отримали позитивні оцінки з усіх навчальних дисциплін та практик навчального плану.

Атестація осіб на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти може включати єдиний державний кваліфікаційний іспит, що проводиться за спеціальностями та в порядку, визначеними Кабінетом Міністрів України

Складання комплексного державного екзамену проводиться, як правило, в приміщеннях Університету.

У випадку неявки студента на засідання Екзаменаційної комісії з поважних причин, підтверджених відповідними документами, і перенесенням, за рішенням Голови комісії, екзамен або захист випускної кваліфікаційної роботи може бути перенесений на більш пізній термін, графік роботи Екзаменаційної комісії для цієї категорії студентів може бути подовжений, але не пізніше, ніж до 30 червня включно поточного навчального року.

Для проведення усних державних екзаменів та захисту випускних кваліфікаційних робіт, як правило, планується не більше 12 осіб (екзаменаційна група) на один день роботи Екзаменаційної комісії.

Розподіл здобувачів вищої освіти за екзаменаційними групами здійснюється розпорядженням керівника навчального підрозділу не пізніше як за місяць до початку роботи державної атестації.

Комплексний державний екзамен здійснюється в усній формі з попередньою невеликою за обсягом часом письмовою підготовкою (до 30–40 хвилин) з білетами, складеними у повній відповідності до програм навчальних дисциплін (не менше 30 білетів).

Тривалість засідання не повинна перевищувати шести академічних годин на день. Тривалість усного комплексного державного екзамену, як правило, не повинна перевищувати 30 хвилин.

Оцінювання результатів складання комплексного державного екзамену здійснюється у порядку, передбаченому прийнятою в Університеті системою оцінювання знань. Виконання всіх екзаменаційних завдань з комплексного державного екзамену є обов'язковим. Незадовільна оцінка з одного з екзаменаційних завдань є підставою для встановлення незадовільної оцінки за державний екзамен в цілому. Оцінки комплексного державного екзамену виставляє кожен член комісії. Підсумкова оцінка комплексного державного екзамену визначається як середня з позитивних оцінок за кожен вид

екзаменаційних завдань (якщо інше не визначене програмою державного екзамену).

Рішення Екзаменаційної комісії про оцінку знань, виявлених при складанні комплексного державного екзамену та захисту випускної кваліфікаційної роботи, а також про присвоєння здобувачам вищої освіти кваліфікації та видання випускникам дипломів приймається на закритому засіданні комісії відкритим голосуванням більшістю голосів членів комісії, які брали участь в її засіданні. За однакової кількості голосів голос голови Екзаменаційної комісії є вирішальним.

Повторне складання (перескладання) комплексного державного екзамену і повторний захист випускної кваліфікаційної роботи з метою підвищення оцінки не дозволяється.

Якщо відповідь здобувача вищої освіти на комплексному державному екзамені або захист випускної кваліфікаційної роботи не відповідає вимогам рівня атестації, Екзаменаційна комісія ухвалює рішення про те, що здобувач вищої освіти не пройшов атестацію і у протоколі засідання Екзаменаційної комісії йому виставляється оцінка «незадовільно» (менше 50 балів). У випадку, якщо здобувач вищої освіти не з'явився на засідання Екзаменаційної комісії для складання екзаменів або захисту випускної кваліфікаційної роботи, у протоколі зазначається, що він є не атестованим у зв'язку з неявкою на засідання.

Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на засідання Екзаменаційної комісії з поважної причини, що підтверджується відповідними документами, йому може бути встановлена інша дата складання комплексного державного екзамену (захисту випускної кваліфікаційної роботи) під час роботи Екзаменаційної комісії.

Здобувач вищої освіти, який отримав незадовільну оцінку при складанні комплексного державного екзамену або на захисті випускної кваліфікаційної роботи, відраховується з Університету. Йому видається академічна довідка встановленого зразка.

Здобувачі вищої освіти, які не склали підсумкову атестацію та/ або не захистили випускну кваліфікаційну роботу у зв'язку з неявкою без поважних причин або отриманням незадовільної оцінки або були не допущені до захисту випускної роботи у зв'язку з неналежним виконанням обсягу навчального навантаження та/ або у зв'язку з непроходженням випускної роботи здобувача вищої освіти перевірки на антиплагіат, мають право на повторну державну атестацію протягом трьох років після відрахування з Університету (у період роботи Екзаменаційної комісії з відповідної освітньої програми).

Університет на підставі рішення Екзаменаційної комісії присуджує особі, яка успішно виконала освітньо-професійну програму Середня освіта (Історія)» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальності 014 Середня освіта (за предметними

спеціальностями) предметної спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія) відповідний ступінь вищої освіти та присвоює відповідну кваліфікацію.

Рішення про присудження ступеня вищої освіти та присвоєння відповідної кваліфікації скасовується Університетом у разі виявлення фактів порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності, зокрема, наявності у кваліфікаційній роботі академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

**ВИМОГИ ДО РІВНЯ ПІДГОТОВКИ ВИПУСКНИКА
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ «СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ІСТОРІЯ)»
ГАЛУЗІ ЗНАНЬ 01 «ОСВІТА/ПЕДАГОГІКА»,
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 014 СЕРЕДНЯ ОСВІТА
(ЗА ПРЕДМЕТНИМИ СПЕЦІАЛЬНОСТЯМИ)
ПРЕДМЕТНОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 014.03 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ІСТОРІЯ)
ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Бакалавр з історії повинен оволодіти

Інтегральною компетентністю:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що потребують інтеграції знань і прийняття рішень у практиці викладання історії і суспільствознавчих предметів у навчальних закладах середньої освіти та у процесі навчання за спеціальністю, що передбачає застосування теорій та методів професійно спрямованих наук і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі.

Загальними компетентностями:

ЗК 1. Здатність письмово й усно спілкуватися (комунікувати) українською – державною мовою; здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні і на практиці.

ЗК 4. Наукове розуміння природи і сучасних технологій, а також здатність застосовувати його в практичній діяльності; здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 6. Здатність вчитися самостійно й автономно, розробляти власну траєкторію саморозвитку упродовж навчання в університеті та усього життя, оцінювати прогрес і результати навчання.

ЗК 7. Здатність генерувати нові ідеї, вміння диференціювати традиційні та інноваційні способи вирішення завдань та знаходити межі їхнього застосування у навчальному процесі.

Фаховими компетентностями спеціальності:

ФК 1. Наявність системи знань із вітчизняної і всесвітньої історії, необхідної для роботи в навчальних закладах загальної середньої освіти.

ФК 2. Здатність володіти базовими правовими знаннями, вміти застосовувати їх у навчальній та професійній діяльності.

ФК 3. Здатність володіти категоріально-понятійним апаратом, хронологією та науковою періодизацією.

ФК 4. Здатність до розуміння теоретичних і практичних засад педагогіки, психології і сучасних освітніх технологій.

ФК 5. Здатність володіти системою знань із методики викладання історії і правознавства, знати зміст навчальних програм та підручників, засоби, методи та основні прийоми навчання, способи перевірки знань та умінь учнів та критерії оцінювання їхніх навчальних досягнень, форми позакласної та позашкільної роботи та ін.

ФК 6. Здатність усвідомлювати та інтерпретувати вивчене, аналізувати і систематизувати, порівнювати і формувати й науково аргументувати власну позицію, брати активну участь у дискусіях.

ФК 8. Здатність визначати мету та завдання шкільних курсів історії і правознавства, аналізувати навчальну програму та навчально-методичну літературу, складати плани-конспекти уроків, визначати тип та форму уроку, враховувати пізнавальні можливості учнів та ін.

ФК 12. Здатність оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні та світі, аналізувати та оцінювати проблеми у сфері освіти, визначати сприятливі умови для її прискореного інноваційного розвитку, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання суспільно важливих та особистих проблем.

ФК 16. Здатність усвідомлювати суспільний статус і призначення професійної діяльності вчителя історії, здійснювати самооцінку та корегування пізнавальної діяльності, аналізувати, досліджувати та поширювати передовий педагогічний досвід.

Здобуті програмні результати навчання:

ПРН 1. Володіти ґрунтовними знаннями з вітчизняної і всесвітньої історії, необхідними для роботи в навчальних закладах середньої освіти.

ПРН 2. Володіти базовими знаннями з правознавства, необхідними для роботи у школі.

ПРН 3. Знати термінологію та наукову періодизацію фахових предметів.

ПРН 4. Знати теоретичні і практичні основи педагогіки і психології, сучасних освітніх технологій, особливості організації та проведення навчально-виховної роботи відповідно до положень нормативно-правової бази національної системи освіти.

ПРН 5. Знати теоретичні і практичні основи методики викладання історії і правознавства, орієнтуватися на їх сучасні досягнення.

ПРН 8. Вміти аналізувати, синтезувати, порівнювати історичну інформацію, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

ПРН 9. Розуміти та інтерпретувати вивчений матеріал у вербальній і невербальній формах різного обсягу й складності, дотримуючись норм української літературної норми і вимог до написання наукових та навчальних текстів.

ПРН 12. Здійснювати планування, організацію та реалізацію сучасних інноваційних технологій навчання історії і правознавства на основі особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходів.

ПРН 18. Оцінювати, пояснювати та аналізувати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні та світі, освітні проблеми, пропонувати способи їх розв'язання, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем.

ПРН 20. Вдосконалювати з високим рівнем автономності здобуті під час навчання компетентності, усвідомлювати призначення професійної діяльності вчителя історії і суспільствознавчих предметів, а також потреби систематично підвищувати професійну кваліфікацію через навчання протягом життя.

ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Історія України

Давня і середньовічна історія України

Стародавня історія України

Розвиток матеріальної і духовної культури населення українських земель в період кам'яного віку. Трипільська культура: походження, етнічна приналежність, поселення, господарство, релігія та культура, причини зникнення і значення в історії України. Основні тенденції розвитку культур давнього населення України в епоху бронзи. Скіфо-сарматські племена на території українських земель. Грецька колонізація Північного Причорномор'я та Криму. Давні слов'яни: походження, розселення, господарська діяльність, суспільний лад, культура. Східні слов'яни та їх сусіди у V–VII ст. н.е. Теорії складання держави у східних слов'ян.

Середньовічна історія України

Східні слов'яни та їх сусіди у V–VII ст. н.е. Теорії складання держави у східних слов'ян. Походження термінів «Русь», «Руська земля». Основні етапи формування Київської держави, її геополітичне становище. Політична історія та соціально-економічний розвиток Русі (кінець IX – остання третина X ст.). Доба піднесення Русі-України. Запровадження християнства як державної релігії Русі: причини, хід, історичне значення. Володимир Великий та Ярослав Мудрий. Етапи розвитку правової системи Русі. Русь-Україна за наступників Ярослава Мудрого. Удільна роздробленість як історичне явище у середньовічній Європі та Русі. Південно-західні руські князівства (XII – перша половина XIV ст.). Монгольська навала на русько-українські землі. Вплив експансії Чингізидів на розвиток руських князівств. Культурна та ідейна спадщина Русі-України.

Галицько-Волинська держава у боротьбі за збереження української державності. Основні напрямки внутрішньої і зовнішньої політики короля Данила Романовича. Галицько-Волинська держава в періоди стабільності та поступового занепаду (друга половина XIII – середина XIV ст.).

Українські землі в політичній системі Королівства Польського та Великого князівства Литовського у другій половині XIV – першій половині XVI ст. Українські землі у складі Великого князівства Литовського. Політичні унії між Польщею та Литвою (Кревська 1385 р., Віленська 1401 р., Городельська 1413 р.) та їхній вплив на суспільно-політичні процеси. Ліквідація удільних князівств. Литовські статuti. Соціально-економічні відносини на українських землях у другій половині XIV – першій половині XVI ст. Магдебурзьке право.

Історія України середини XVI – XVIII ст.

Україна в складі Речі Посполитої: середина XVI – перша половина XVII ст.

Люблінська унія та «українське питання». Правовий та територіально-адміністративний устрій українських земель. Литовські статuti. Стратифікація та

статуси українського феодального стану. Основні тенденції соціально-економічного життя українського села та міста. Берестейська церковна унія: причини, процес, результати. Становище української православної церкви після Люблінської унії. Взаємини між уніатським та православним середовищем у першій половині XVII ст. Полемічна література. Культурно-освітнє, мистецьке життя українців.

Українське козацтво у другій половині XVI – першій половині XVII ст.

Військово-політична та територіальна структура Запорозької Січі.

Становлення реєстрового козацтва: призначення, привілеї, вплив на внутрішнє життя Речі Посполитої. Антитурецький напрям військової діяльності козаків. Використання козацтва у зовнішньополітичних планах польської сторони перша пол. XVII ст. Перші козацькі антивладні виступи 1591–1596 рр.: причини, основні події, результати. Козацькі змагання за розширення станових прав у 1625–1638 рр. та їхні наслідки.

*Національно-визвольна війна українського народу
під проводом Б.Хмельницького 1648–1657 рр.*

Причини та характер війни. Гетьман України Б. Хмельницький: його життя і діяльність. Початок Національно-визвольної війни сер. XVII ст. Перші перемоги козацько-селянських військ під Жовтими Водами і Корсунем. Розгортання повстанських рухів та створення народної армії (1648–1649 рр.). Розгром польсько-шляхетських військ під Пилявцями восени 1648 р. визвольний похід Б. Хмельницького у Галичину (1648 р.). Воєнна кампанія 1649 р. Зборівський мир та його наслідки. Формування Української гетьманської держави в середині XVII ст. Українські держава та суспільство у 1649–1651 рр.

Бойові соратники Б. Хмельницького та їх роль в Національно-визвольній війні. Воєнні події 1651 р. Поразка під Берестечком і її наслідки. Білоцерківський договір та розвиток подій у 1652–1653 рр. Переяславська рада та договір з Москвою 1654 рр. Воєнна кампанія українсько-московських військ 1655–1656 рр. та її результати. Воєнно-політичні плани Б.Хмельницького 1656–1657 рр. Питання спадкового гетьманства.

Україна в добу Руїни 1657–1676 рр.

Гетьманування І.Виговського. Гадяцький договір 1658 р. Московсько-українська війна 1658–1659 рр. Українська держава за часів гетьманування Ю. Хмельницького 1659–1663 рр. Політичний розкол України у 1663 р. Андрусівське перемир'я. Гетьман П. Тетеря: внутрішня та зовнішня політика. Правління гетьмана І. Брюховецького 1663–1668 рр. «Сонце Руїни» П. Дорошенко та результати його правління. Лівобережна Україна за Д. Многогрішного та І. Самойловича. Запорозька Січ в умовах громадянського протистояння. Слобідська Україна: адміністративно-військовий устрій та соціально-економічні відносини. Українські землі у міжнародних договорах кінця XVII ст. Руїна Правобережної України та її наслідки. Українська культура і церковні відносини в II пол. XVII ст.

Козацька держава доби гетьмана І. Мазепи.

Початок гетьманування І. Мазепи. Коломацькі статті. Гетьман І. Мазепа, його внутрішня і зовнішня політика наприкінці XVII ст. Україна в період

Північної війни. Українсько-шведські відносини та договір 1708 р. Московський терор в Україні. Полтавська битва та її значення в історії України. Запорозька Січ у першій третині XVIII ст. Кошовий Кость Гордієнко. Гетьман П. Орлик та його «Конституція». Діяльність мазепинців у еміграції та їхні політичні концепції.

Козацька держава у складі Російської імперії у XVIII ст.

Україна в часи гетьмана І. Скоропадського. Решетилівські пункти 1709 р. Діяльність Першої Малоросійської колегії та обмеження політичної автономії Гетьманщини. Гетьман П. Полуботок та його боротьба за збереження козацької автономії. Гетьманування Д. Апостола. «Правління гетьманського уряду» (1734–1750 рр.) та наслідки його діяльності для України. Соціально-економічний розвиток Гетьманщини та Слобідської України. Відновлення гетьманства в Україні. Гетьман Кирило Розумовський та його діяльність. Нові явища в соціально-економічному розвитку Гетьманщини, Слобідської України та Запорожжя другої половини XVIII ст. Ліквідація Гетьманства на Лівобережній Україні і утворення Другої Малоросійської колегії. Остаточне знищення царизмом козацьких порядків у 80-х рр. XVIII ст. Російська уніфікація Слобідської України у другій пол. XVIII ст.

Правобережні і західноукраїнські землі у XVIII ст.

Політичне становище та господарський розвиток Правобережжя і західноукраїнських земель у першій половині XVIII ст. Визвольне повстання 1702–1704 рр. на Правобережній Україні. С. Палій. Ліквідація козацтва у Речі Посполитій. Гайдамацький рух (20–50-ті рр. XVIII ст.). Розвиток опришківства. О. Довбуш та його сподвижники. Піднесення гайдамацького повстання в 60-х рр. XVIII ст. Коліївщина.

Запорозька Січ у XVIII ст. Історична роль українського козацтва

Нова Січ: адміністративно-військовий устрій та господарське життя (1734–1775 рр.). Остаточна ліквідація Запорозької Січі. Її роль в історії України. Задунайська Січ і міграція українців на Балкани. Історична доля українського козацтва після ліквідації Запорозької Січі.

Українські землі в останній третині XVIII ст.

Входження західноукраїнських земель до Австрійської держави та їх становище наприкінці XVIII ст. Загарбання Північного Причорномор'я, Приазов'я та Криму Росією в останній третині XVIII ст. Політично-адміністративний устрій, заселення та господарський розвиток Південної України наприкінці XVIII ст. Поділи Польщі та їхнє значення для історичного розвитку українських земель. Політико-адміністративне становище українських земель у складі Російської імперії наприкінці XVIII ст.

Національно-культурне життя у XVIII ст.

Українська освіта та культура першої половини. Церковні відносини в Україні у XVIII ст. Культурне життя українських земель в другій пол. XVIII ст.

Історія України XIX – поч. XX ст.

Інкорпорація українських земель до складу Російської та Австрійської імперій в останній третині XVIII ст.

Ліквідація автономного статусу на Лівобережній і Слобідській Україні в 60–80-х рр. XVIII ст. Скасування Запорозької Січі. Запорізькі козаки на нових землях у кінці XVIII – XIX ст. Колонізація степових просторів Північного Причорномор'я і Приазов'я. Поділи Речі Посполитої останньої третини XIX ст. та їх вплив на політичне становище українських земель.

Адміністративно-територіальний устрій українських земель у складі Російської та Австрійської імперій. Національна (етнічна) і соціальна структура населення України. Російське самодержавство як політична система на Наддніпрянській Україні. Організація австрійської державної влади на західноукраїнських землях.

Українське національно-культурне відродження першої половини XIX ст.

Ідейні витоки і зміст українського національного відродження кінця XVIII – початку XX ст. Методологічні дискусії у висвітленні становлення модерної української нації. Загальна періодизація українського відродження (модерного націотворення). Центри українського національного руху під російською та австрійською владою в кінці XVIII – першій половині XIX ст. Народознавчі дослідження з української історії, фольклористики і мовознавства на підросійській Україні першої половини XIX ст.

Нова українська література Наддніпрянщини в процесі національно-культурного відродження. Наукова стадія в національному відродженні Галичини. Внесок «Руської трійці» в розвиток народознавства і нової української літератури. Послідовники «Трійці» в Галичині. Особливості національно-культурного відродження на Закарпатті й Буковині.

Соціально-економічний розвиток України в першій половині XIX ст.

Криза кріпосництва

Сільське господарство Наддніпрянщини в умовах феодально-кріпосницької системи. Зародження капіталістичного виробництва в сільському господарстві та промисловості. Початок промислового перевороту. Внутрішня торгівля на підросійській Україні. Місце України в зовнішній торгівлі імперії. Зміни в структурі населення Наддніпрянської України. Соціально-економічне становище західноукраїнських земель у складі Габсбурзької монархії (до 1848 р.).

Громадська опозиція російському царизму на Наддніпрянській Україні першої третини XIX ст.

Україна у війні Росії з наполеонівською Францією 1812–1814 рр. Історичні передумови формування опозиційних рухів проти царизму і кріпосництва. Масонство як релігійно-етичний рух. Таємні антисамодержавні організації у військах Російської імперії: заснування, програмні вимоги, діяльність. Повстанці-декабристи та Україна. Історичне значення декабристського руху. Польський визвольний рух на Правобережній Україні в 1830-х рр.

Кирило-Мефодіївське братство –

перша українська таємна політична організація

Історичні передумови політизації українського національного руху. Утворення Кирило-Мефодіївського братства, склад його учасників. Основні програмні документи і практична діяльність кирило-мефодіївців. Тарас Шевченко

і Кирило-Мефодіївське братство. Арешти, суд і розправа царизму над кирило-мефодіївцями. Історичне значення товариства.

Україна в Європейській демократичній революції 1848–1849 рр.

Ідейні передумови «весни народів». Утворення і діяльність Головної руської ради – першої української політичної організації в Галичині. Загострення польсько-українських політичних взаємин. «Руський собор». Успіхи галицьких русинів-українців у культурно-освітній діяльності. Ліквідація панщини в Галичині, Буковині й Закарпатті. Посилення селянського руху. Листопадове 1848 р. збройне повстання у Львові. Наддніпрянська Україна в умовах Європейської демократичної революції. Особливості національного руху на Буковині та Закарпатті. Історичне значення революції.

Промисловий переворот і становлення капіталізму на підросійській Україні та західноукраїнських землях у другій половині XIX ст.

Скасування кріпацтва та буржуазні реформи 1860–1870-х рр. на підросійській Україні. Загальна характеристика промислового перевороту. Транспорт як провісник модернізації економіки. Фабрично-заводська промисловість. Стан сільського господарства. Зростання міст. Торгівля. Соціальні зміни.

Розвиток промисловості на західноукраїнських землях під владою Австро-Угорщини. Капіталістична еволюція сільського господарства. Початок масової еміграції селян. Транспорт, міста і торгівля. Зміни в структурі населення.

Український національний рух у 1850–1880-х рр.

Передумови і створення українських гуртків-громад на Наддніпрянщині в кінці 1850-х – на початку 1860-х рр. Хлопоманство. Антиукраїнські репресії царизму. Валуєвський циркуляр 1863 р. Активізація українського громадського руху в 1870-х рр. «Старі» й «молоді» громади. Емський указ 1876 р. Посилення урядових репресій проти українства. Особливості просвітницької роботи наддніпрянських громадівців-українофілів у кінці 1870-х – в 1880-х рр. Діяльність громадівців за кордоном. М. Драгоманов та його «жєневський гурток».

Мовно-правописні дискусії в Галичині в 1850-х рр. як чинник національного самоусвідомлення. Реформи внутрішнього устрою Габсбурзької монархії 1860–1870-х рр. та їх вплив на активізацію національного руху. Народовська (українофільська) і русофільська (москвофільська) течії в національному русі Галичини 1860–1880-х рр. Діяльність українських радикалів-соціалістів у Галичині середини 1870-х – 1880-х рр. Особливості українського національного руху на Буковині й Закарпатті.

Політизація українського національного руху під владою Австро-Угорщини та Російської імперії (90-і рр. XIX – початок XX ст.)

Польсько-українська угода («нова ера»): підготовка, суть і наслідки (1890–1894 рр.). Ідейна боротьба навколо «нової ери». Утворення і діяльність РУРП. «Україна irredenta» Ю. Бачинського (1895 р.). Утвердження ідеї української політичної незалежності в суспільній думці Галичини другої половини 90-х рр. XIX – початку XX ст. Виникнення і діяльність перших українських політичних партій у Галичині на зламі XIX–XX ст. Особливості політизації українського національного руху на Буковині й Закарпатті.

«Братство тарасівців». Загальна українська організація. Революційна українська партія і формування партійно-політичної системи на підросійській Україні. Росіяни, поляки і неслов'янське населення України (євреї, німці, румуни, угорці, кримська татари), їх участь у громадському житті другої половини XIX ст.

Модернізація українського суспільства на початку XX ст.

Наддніпрянські українці в першій російській революції 1905–1907 рр. Український національний рух Наддніпрянщини та його опоненти в умовах пореволюційної реакції.

Парламентська виборча реформа в Габсбурзькій монархії початку XX ст. Позиція польських політичних сил у Галичині щодо «українського питання». Посилення боротьби західних українців за національно-політичні, культурно-освітні та економічні права. Галичина як «український П'ємонт». Культура, освіта і Церква на Україні в XIX – на початку XX ст.

Історія України 1914–1945 рр.

Україна в Першій світовій війні

Причини війни і українське питання. Хід військових дій на території України в 1914–1917 рр. Мобілізація українців в армії воюючих сторін. Українські січові стрільці: бойовий шлях, постаті, стрілецька поезія і музика. Український національний рух у роки Першої світової війни. Діяльність політичних партій і громадських організацій. Східна Галичина і Північна Буковина в умовах російської окупації. Повсякденне життя українства в умовах війни.

Національно-державне відродження України в березні 1917 р. – на початку 1918 р. Діяльність Української Центральної Ради

Причини і характер революції. Утворення та конституювання Української Центральної. Розгортання Української революції весною – влітку 1917 р. I і II універсали. Генеральний Секретаріат. Урядова політична криза. Збройний виступ самостійників. Наростання політичної боротьби в Україні у вересні – жовтні 1917 р. Внутрішньополітичне становище в Україні кінця 1917 р. III Універсал. Перша російсько - українська війна: причини, хід, наслідки. «Червоний» терор в Україні. Причини проголошення IV Універсалу, його зміст та наслідки. Брест - Литовський мирний договір. Діяльність німецької військової адміністрації на Україні. Конституція УНР. Причини падіння УЦР та її історичне значення.

Українська Держава Павла Скоропадського

Причини приходу. Внутрішня політика гетьмана П. Скоропадського. Перетворення у сфері культури в період гетьманату. Зовнішня політика Української держави. Ставлення політичних партій до перевороту гетьмана Скоропадського. Оформлення антигетьманської опозиції, її практичні кроки.

Директорія УНР

Утворення Директорії. Антигетьманське повстання. Відречення гетьмана від влади. Вступ військ Директорії до Києва. Державотворча діяльність Директорії. Законотворча діяльність уряду УНР. Отаманщина. Єврейські погроми. Більшовицька агресія проти УНР. Війська Антанти на півдні України. Зовнішньополітична концепція УНР. Конгрес трудового народу. Акт злуки

Української Народної Республіки і Західноукраїнської Народної Республіки. Становище Української Народної Республіки взимку – навесні 1919 р. Воєнно-політична обстановка в Україні влітку – восени 1919 р. Внутрішня і зовнішня політика УНР. Україна в радянсько-польській війні. Здобутки і прорахунки Директорії.

Західноукраїнська Народна Республіка

Причини і хід національно-демократичної революції на західноукраїнських землях. Листопадовий зрив. Проголошення ЗУНР. Внутрішня політика ЗУНР. Організація державної влади. Соціально-економічна національна і культурно-освітня політика. Воєнно-політичне становище ЗУНР у 1918–1919 рр. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Міжнародно-правовий статус Східної Галичини в 1919–1923 рр. Причини поразки національно-демократичної революції в Україні.

Політика більшовицького уряду в Україні у 1919–1920 рр.

Українське питання в політиці більшовицького уряду. Окупація радянськими військами України в кін. 1918 – поч. 1919 рр. Утвердження більшовицького режиму в Україні. Червоний терор. Соціально-економічна політика уряду УСРР у 1919 р. Антибільшовицький повстанський рух. Напрями політики РКП(б) щодо України на поч. 1920 р. Воєнний комунізм зразка 1920 р. Повстанський рух. Становлення однопартійної системи в радянській Україні. Україна в зовнішньополітичній концепції радянської Росії у 1920 р.

Культурне і духовне життя в Україні 1917–1921 рр.

Національно-культурне будівництво в період Центральної Ради. Перетворення у церковно-релігійній сфері. Умови розвитку української культури в період гетьманату. Здобутки. Проаналізуйте процес утворення і діяльність Української академії наук (УАН). Релігійне питання. Фактори культурного процесу в період Директорії. Доля значної частини української інтелігенції, яка з відступом армії УНР опинилася у радянській Україні, Польщі, Німеччині, Чехословаччині. Політика уряду ЗУНР у сфері освіти, культури, релігії. Розвиток культури в радянській Україні. Більшовики і церква.

Українська СРР в умовах нової економічної політики (1921–1928 рр.)

Державно-правовий статус України у 1919–1922 рр. Процес входження УСРР до складу СРСР. НЕП в Україні: причини, хід, наслідки. Особливості впровадження непу в Україні: промисловість, сільське господарство, торгівля і фінанси. Зміна у соціальній структурі українського суспільства. Голод 1921–1922 р. Діяльність радянських і зарубіжних організацій допомоги голодуючим. Голод і церква. Причини і закономірності поразки непу. Результати непу. Українізація початкової середньої і вищої освіти. Кампанія з ліквідації неписьменності дорослих та її підсумки. Наука. Наукові товариства. ВУАН. Українське національне відродження в літературі і мистецтві. Літературно-художні об'єднання. Літературна дискусія 1925–1928 рр. Кінематограф. Релігійне життя в Україні. Виникнення Української автокефальної церкви. Повсякденне життя. Побут і психологія людей в 1920-ті рр.

УРСР 1929–1939 рр.

Соціально-політична підготовка «великого перелому». Курс на «розгорнуте будівництво соціалізму по всьому фронту». Сталінська індустріалізація України.

причини, темпи і джерела індустріалізації. Наслідки першої п'ятирічки. Репресії проти господарників і спеціалістів. «Соціалістичне змагання». Ізотовський рух. Стаханівський рух: + і -. Результати капітального будівництва у промисловості України в період 2 п'ятирічки. Група «А» і група «Б».

Причини суцільної колективізації. Ножиці цін. Розкуркулювання. Опір селянства колективізації. Доля розкуркулених селян. Голодомор 1932–1933 рр. в Україні. Причини, хід і наслідки голодомору. Канібалізм. Голодомор 1932–1933 рр. і світ. Сільське господарство в 1934–1938 рр.

Законодавча база репресивно-каральної політики. Каральні органи. Організація і проведення найбільших політичних процесів: а) методи фабрикації кримінальних справ; б) партійні чистки, в) процеси проти української інтелігенції. г) терор 1934–1938 рр. Соціально-психологічні наслідки терору 1930-х рр.

«Розстріляне відродження» у літературі і мистецтві. Театральне мистецтво. Кіно і театр. Церковна політика. Ліквідація УАПЦ. Закриття і знищення храмів, культового життя і майна і споруд. Культура УРСР.

Західноукраїнські землі в 1921–1938 рр.

Українські землі в складі Польщі. Українські землі у складі Румунії. Закарпаття у складі Чехословаччини. Надання автономії Карпатській Україні. Створення Карпатської Січі. Проголошення незалежності Карпатської України. Вторгнення угорських військ у Закарпаття.

Україна в період Другої світової війни

Українське питання у міжнародній політиці напередодні та на початку Другої світової війни. Західноукраїнські землі в політичних концепціях Німеччини та Радянського Союзу. Вступ радянських військ на західноукраїнські землі. Становище українського населення у Генеральній губернії і радянській Україні: порівняльний аналіз. Бачення українськими демократичними центрами вирішення українського питання на першому етапі війни.

Воєнні дії в Україні у 1941 р.: контрверсійні підходи. Мобілізаційні заходи радянського уряду. Бойові дії навесні і влітку 1942 р. провал Харківської наступальної операції Червоної армії і харківський «котел», бої в Криму, падіння Керченського фронту і Севастополя.

Український національно-визвольний рух в 1941–1943 рр. Акт про відновлення Української держави, оцінка в історіографії. Склад і завдання Українського державного правління. Діяльність ОУН у 1941 р. Поліська Січ. ОУН (б) і ОУН (м) у 1942 р. Українська повстанська армія. ОУН (б) і ОУН (м) у 1943 р.

Расистська теорія та місце в ній слов'ян загалом та українців, зокрема (до початку II радянсько-німецької війни). Державно-адміністративний устрій на Україні та особливості окупаційної адміністрації на українській території. Органи управління. Репресії проти українського населення. Еволюція відношення українців до нацистської окупації. Проблеми колабораціонізму в Україні. Сталінградська битва. Контрнаступ радянських військ. Битва під Курськом. Вихід радянських військ до Дніпра та визволення Києва. Розгортання боїв на Правобережній Україні. Корсунь-Шевченківська операція. Перемога в Криму. Визволення західних областей України і Закарпаття. Перші кроки радянської влади на звільнених українських територіях. Наслідки, історичне значення II

світової для України. Розвиток української культури в період Другої світової війни.

Історія України (1945 р. – по сьогодні)

Україна в повоєнне сталінське десятиліття (1945–1953 рр.)

Повоєнні адміністративно-територіальні зміни. Зовнішньополітична діяльність УРСР. Особливості процесу відбудови народного господарства України. Голод 1946–1947 рр. Рівень життя та побуту населення. Радянізація західних областей України. Львівський церковний собор 1946 р. Боротьба ОУН (б) і УПА із радянською репресивною машиною. Український національно-визвольний рух на Прикарпатті. Масові репресії радянського режиму проти населення Західної України. Операція «Вісла». Культурно-ідеологічні процеси в Україні. Боротьба з «націоналізмом» та «космополітизмом».

Україна в умовах лібералізаційних процесів сер. 1950-х – сер. 1960-х рр.

Суспільно-політичне життя та політична боротьба в УРСР. Десталінізація. Лібералізація. Розширення прав союзних республік. Зародження дисидентського руху. Соціально-економічний розвиток України. Перехід до управління промисловістю за територіальним принципом (1957 р.). Раднаргоспи, їх діяльність та сучасна оцінка. Реалізація хрущовських надпрограм (освоєння цілинних земель, розширення посівів кукурудзи, форсоване збільшення виробництва м'яса, молока і масла) та їх вплив на Україну. Зміни та зрушення у соціальній сфері. Духовне життя в Україні: основні тенденції та характерні риси. Спроби реформування у галузі освіти. Русифікація. Феномен шестидесятництва. Адміністративне утвердження атеїзму. Діяльність УРСР на міжнародній арені. Участь України у роботі ООН та інших міжнародних організацій

Українська РСР у другій пол. 1960-х – сер. 1980-х рр.

Соціально-економічне становище. Пошуки шляхів прискорення розвитку економіки і соціальної сфери. Економічні реформи 1960-х рр. Наростання застійних явищ у народному господарстві, поглиблення кризи і занепаду економіки. Криза організації праці. Несприятлива демографічна ситуація. Загальне падіння темпів росту життєвого благополуччя народу. Суспільно-політичне життя. Курс партійно-державної номенклатури на консервацію існуючого режиму. Обмеження реальної влади рад. Зростання масштабів бюрократичного апарату. Згорання гласності. Діяльність П. Шелеста і В. Щербицького в Україні. Конституція СРСР (1977 р.) та України (1978 р.). Національна політика в Україні і поглиблення русифікації. Дисидентський рух і репресії проти дисидентів та українського народу в цілому. Духовний розвиток суспільства. Посилення ідеологічного диктату. «Маланчуківщина». Феномен дисидентства в Україні та його провідні течії. Політичні репресії 1960–1970-х рр. Наука. Українська радянська література. Музика. Театр.

Початок національно-державного відродження українського народу у період перебудови радянського суспільства

Феномен перебудови: причини, суть, зміст, основні етапи, характерні риси та особливості. Суперечливий характер перших спроб соціально-економічних перетворень. Чорнобильська катастрофа. Місце і роль гласності у контексті

суспільно-політичних трансформацій. Демократизація. Неформальні організації. Утворення Народного Руху України. Вибори до Верховної Ради СРСР. Шахтарський страйк 1989 р., зародження організованого незалежного робітничого руху. Релігійний ренесанс. Національне питання і національні меншини в Україні, Національно-культурне відродження. Вибори до Верховної Ради та місцевих Рад України та їх наслідки. Парламентська опозиція як фактор національного державотворення. Декларація про державний суверенітет та її значення. Початок формування багатопартійної системи: основні етапи, проблеми, характерні риси та особливості. Криза в КПУ. Розгортання процесу суверенізації УРСР. Еволюція суспільних поглядів та процесів: від ідеї оновленого СРСР до проголошення незалежності України. Спроба державного перевороту (серпень 1991 р.). ДКНС. Проголошення Акту про незалежність України та його наслідки.

Утворення та становлення незалежної України (1991–2026 рр.)

Серпневі події в Москві та їх політичні наслідки для України. Проголошення незалежності України. Підсумки загальноукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. Ліквідація СРСР і утворення Співдружності Незалежних Держав (СНД). Вихід незалежної України на міжнародну арену. Початок державотворчих процесів. Початок формування Збройних сил та правоохоронних органів України. Повернення кримських татар на історичну батьківщину. Статус Криму. Відносини з Росією і США. Набуття Україною без'ядерного статусу. Участь у миротворчих акціях ООН. Україна в Раді Європи.

Формування інститутів державності. Політична ситуація в Україні у перші роки незалежності. Проблема розмежування повноважень президента, уряду і парламенту. Вибори президента України у 1994 р. Особливості внутрішньополітичного життя в Україні в другій половині 1990-х рр. Прийняття нової Конституції України та її історичне значення. Вибори до Верховної Ради 1998 р. і вибори Президента України 1999 р. Етапи становлення української багатопартійності, її особливості. Програмні засади та основні напрямки діяльності найвпливовіших українських політичних партій. Політична розбудова суспільства. Леонід Кучма. Рухи протесту початку 2000-х рр. Парламентські вибори 2002 р. Президентські вибори 2004 р. Конституційна реформа 2004 р. Помаранчева революція. Вибори В. Ющенка президентом України. Характер і зміст внутрішньої і зовнішньої політики нової влади. Нові президентські вибори. Президент України В. Янукович та діяльність його уряду.

Стан економіки України у 1991–1998 рр. Причини загострення економічної кризи. Проблема енергоносіїв. Трансформація економіки з командної в ринкову. Проблема державної і приватної власності. соціальна диференціація суспільства. Запровадження національної валюти. Демографічні процеси. Трудова еміграція. Стан сільського господарства. Курс соціально-економічних реформ президента Л. Кучми. Економічна політика урядів В. Пустовойтенка, В. Ющенка, В. Януковича. Аграрна проблема. Початок реформ в аграрному секторі. Дискусії навколо запровадження приватної власності на землю. Основні тенденції економічного розвитку України у 1998–2008 рр. Становлення олігархічної системи. Пошуки шляхів економічної стабілізації. Початок інтеграції української економіки у європейський та світовий економічний простір.

Суспільно-політичне життя та соціально-економічний розвиток України у 2005–2013 рр. Конституційна реформа 2010 р. Віктор Янукович. Україна в міжнародних організаціях. Загострення відносин із російською федерацією. Конфронтація навколо острова Тузла. «Газові» та «торговельні» війни з Росією. Процес європейської інтеграції та його призупинення. Студентський майдан. Євромайдан. Революція гідності 2013–2014 рр. «Небесна Сотня». Анексія та тимчасова окупація Криму Російською Федерацією. Агресія Росії проти України. Початок Антитерористичної операції (АТО) в Донецькій та Луганській областях. Дострокові президентські вибори 2014 р. Петро Порошенко. Угода про асоціацію між Україною й Європейським Союзом. Бойові дії на сході України (квітень 2014 – 2019 рр.). Реакція світової спільноти на агресію російської федерації. Процес мирного врегулювання: Мінські угоди та «нормандська четвірка». Формування громадянського суспільства. Внутрішня політика Порошенка: плюси і мінуси. Перемога В.Зеленського у 2019 р. Внутрішня і зовнішня політика В. Зеленського у 2019–2021 рр.

Широкомасштабне вторгнення РФ у 2022. Розгортання подій на фронті 2023–2026 рр. Україна в політиці світових держав. Волонтерство. Проблеми тимчасово переміщених.

Особливості культурного розвитку України (1991–2026 рр.). Релігійне життя. Зміни в системі національної освіти. Основні тенденції розвитку науки. Література і мистецтво, театр і музика. Розвиток спорту та здобутки українських спортсменів.

Всесвітня історія

Історія стародавнього світу

Об'єднання Верхнього та Нижнього Єгипту.

Централізація Єгипту в епоху Стародавнього царства

Об'єднання Верхнього і Нижнього Єгипту. Перший загальноєгипетський цар – Міна (Менес). Централізація Єгипту в епоху Стародавнього царства. Становище номархів. Воєнні походи фараонів в добу Стародавнього царства.

Піднесення Вавилону за правління царя Хаммурапі.

Економіка і суспільні відносини Стародавнього Вавилону за «законами Хаммурапі»

Піднесення Вавилону під владою царя Хаммурапі. Внутрішня і зовнішня політика Хаммурапі. Виникнення та державний устрій держави Хаммурапі. Характеристика «Законів Хаммурапі» як історичного джерела. Соціальні відносини (суспільні стани, професійні групи населення, авелуми, мушкенуми, вардуми, тамкари, реду, баіру, сібту, рабство, громада, сім'я). Господарське життя країни (система землекористування, іригаційне землеробство, тваринництво, ремесла, торгівля та лихварство).

Велика грецька колонізація: причини, основні напрямки, наслідки

Велика Грецька колонізація VIII–VI ст. до н. е., її причини, напрямки (південно-східний, західний, північно-східний), характер. Найважливіші колонії

Греції. Колонізація Північного Причорномор'я. Наслідки колонізації. Відносини колоній і метрополій. Вплив колонізації на розвиток економіки Греції, суспільні відносини, духовну культуру.

Державний устрій Спарти: основні органи влади, їх функції

Природні умови Південного Пелопоннесу. Історичні умови формування Спартанської держави. Мессенські війни і їх вплив на особливості суспільно-політичного ладу Спарти. Законодавча реформа Лікурга. Соціальна структура спартанського полісу: спартіати, «громада рівних»; ілоти; періеки. Політична організація спартанської держави: герусія; ефорат; апелла; військова організація. Побут, сіссітії, система виховання спартанців.

Греко-перські війни: причини, основні події, наслідки

Причини греко-перських війн, періодизація. Повстання грецьких колоній у Малій Азії. Похід Мардонія. Похід Датіса та Артаферна. Марафонська битва. Персія і Греція після другого походу персів. Боротьба політичних угруповань в Афінах. Фемістокл і будівництво флоту. Похід Ксеркса проти греків. Битва при Фермопілах. Подвиг 300 спартанців. Битва при о. Саламін. Битва з Мардонієм біля м. Платеї. Калліїв мир.

Розквіт афінської демократії. Перікл

Внутрішня та зовнішня політика Афін при Періклі. Реформи Перікла. Закон про громадянство. Політична організація афінської демократії.

Східний похід Александра Македонського. Основні події, наслідки

Передумови, періодизація східного походу Александра. Початок походу на Схід. Завоювання Малої Азії та Східного Середземномор'я. Просування Месопотамією, Персидою та Мідією. Середньоазіатський та індійський походи. Результати східного походу. Держава Александра.

Царський період історії Риму. Легенда про виникнення Риму

Підвищення Римської общини. Рим – один із центрів формування державності в Італії. Римська традиція і археологічні відомості про виникнення Риму. «Царський» період в історії Риму. Діяльність семи римських царів: Ромула, Нуму Помпілія, Тулла Гостилія, Анка Марція, Тарквінія Приска, Сервія Туллія, Тарквінія Гордого. Розпад родових відносин. Реформи Сервія Тулія і їх значення для подальшого розвитку римського суспільства. Майнові стани. Розподіл населення за територіальною ознакою. Порядок формування армії. Сенат. Формування полісної системи і римського громадянського суспільства. Падіння царської влади і встановлення Римської республіки.

Диктатура Гая Юлія Цезаря. Принципат Августа

Перший тріумвірат. Громадянська війна Цезаря з Помпеем і його послідовниками. Диктатура Цезаря. Боротьба в Італії після загибелі Цезаря. Другий тріумвірат. Громадянська війна між Антонієм і Октавіаном. Причини падіння Римської республіки та встановлення принципату Августа. Особливості політичного ладу Риму при Августі. Ставлення Августа до сенаторського стану та вершників. Політика Августа щодо плебсу і рабів. Італія та провінція в період принципату.

Падіння Західної Римської імперії, його причини, передумови та наслідки

Рим і варвари. Велике переселення народів. Причини розпаду Західної

Римської імперії. Повалення Ромула Августа із престолу і падіння Західної Римської імперії.

Історія середніх віків

Падіння Західної Римської імперії, його причини, передумови та наслідки

Поділ Римської імперії на Західну і Східну. Велике переселення народів та утворення перших варварських держав на території Західної Римської імперії. Франки, вест- і остготи, вандалі, алани, свеви, англійці, сакси, бургунди, алемани. Втретє гунів і «битва народів» 451 р. Захоплення Рима готами 410 р. і вандалами 455 р. Роль християнства і його течій. Детронізація Ромула Августа Одоакром 476 р.

Виникнення держави франків на чолі з Хлодвігом

Походження франків (саличні і рипуарські). Франки на службі Західної Римської імперії III–V ст. Переселення до Галлії, захоплення Суассона. Династія Меровінгів та король Хлодвіг. Християнізація франків та кодифікація «Салічної правди». «Історія франків» Григорія Турського, як історичне джерело.

Бенефіційна реформа Карла Мартелла (ОК 15)

Правління династії Меровінгів. Австразія, Нейстрія, Аквітанія. Король Дагоберт I. Початки феодалізації франкського суспільства. Алод. Система прекарних і престарних відносин. Арабські вторгнення до Європи. Битва при Пуатьє 732 р. Бенефіційна реформа Карла Мартелла.

Політична організація держави Карла Великого

Епоха «лінивих королів». Піпін Короткий та становлення династії Каролінгів. Внутрішня і зовнішня політика Карла Великого. Кампанії проти лангобардів, саксів, маврів і аварів. Коронація 800 р. «Каролінгське відродження». Уніфікація церковного життя в імперії франків.

Зовнішня та внутрішня політика Юстиніана I

Правління Юстина I. Прихід до влади Юстиніана I. Повстання «Ніка». Укладення миру з Персією. Воєнні виправи проти вандалів і ост-готів. Переселення слов'ян та «Юстиніанова чума». Великі проекти: «Звід цивільного права» та зведення собору Святої Софії у Константинополі.

Вплив Церкви на формування світогляду та ментальності населення

середньовічної Європи

Становлення та інституалізація християнської Церкви. Від Медіоланського едикту – до державної релігії Римської імперії. Вселенські собори та становлення догматики. Патристика. Пентархія влади (Рим, Константинополь, Александрія, Антіохія, Єрусалим). Різниця становища Церкви у Східній Римській імперії та на заході Європи

Виникнення середньовічних міст, як центрів розвитку ремесла і торгівлі:

особливості процесу в різних країнах Європи. Цехи

Від занепаду міст – до урбанізації. Теорії походження середньовічних міст. Місто як осередок політико-адміністративної влади, ремесла, торгівлі, культури. Боротьба за самоврядування на прикладі Франції, Італії, Німеччини. Міське право та його різновиди. Цехове ремесло та міжміські торговельні корпорації.

Історичні передумови, причини і характер Хрестових походів. Держави

хрестоносців на Близькому Сході. Духовно-рицарські Ордени

Вторгнення до Малої Азії турків-сельджуків. Роль імператора Олексія I у заклику про допомогу. Клермонська промова 1095 Урбана II. Перший хрестовий похід і падіння Єрусалима. Утворення графств Едесси і Тріполі, князівства Антіохії та королівства Єрусалимського. Духовно-рицарські ордени іоаннітів, тамплієрів. Тевтонський орден. Невдачі та успіхи хрестових походів XII–XIII ст. Значення хрестових походів для історії Європи та Азії.

Зародження та особливості формування станової монархії у Франції

Правління династії Капетингів. Від Людовіка IX – до Філіпа IV Красивого. «Битва шпор» 1302 р. Ліквідація Ордену тамплієрів та переїзд папської резиденції до Авіньйона. Генеральні штати та їхня роль у Французькому королівстві. Стосунки з Англійським королівством.

Причини і початок Столітньої війни. Діяльність Жанни д'Арк

Династії Плантагенетів і Валуа в боротьбі за владу на континенті. Франція та її союзники у Столітній війні. Англія та її союзники у Столітній війні. Ключові битви (Слейс, Кресі, Пуатьє, Азенкур). Окупація частини Франції королем Генріхом V. Діяльність Жанни д'Арк. Завершальний етап Столітньої війни та перемога Франції.

Об'єднання Іспанії та завершення Реконкісти (ОК 15)

Християнські держави Піренейського півострова (Астурія, Леон, Кастилія, Наварра, Арагон, Каталонія). Успіхи Реконкісти XIII ст. Битва при Лас-Навас де Толоса 1212 р. Об'єднання Іспанії. Діяльність королівської пари Фердинанда V та Ізабелли. Завоювання емірату Гренади та завершення Реконкісти. Діяльність іспанської інквізиції.

«Золота булла» Карла IV Люксембурга.

Закріплення політичного роздроблення Священної Римської імперії

Криза влади у Священній Римській імперії від середини XIII ст. Династії Габсбургів та Люксембургів. Правління Іоанна і Карла IV Люксембургів. Зростання ролі великих магнатів та посилення відцентрових тенденцій. Золота булла 1356 р. Правління Сигізмунда Люксембурга. Боротьба з гуситами.

Економічний розвиток Західної Європи наприкінці XIV–XV ст. Зародження капіталістичних відносин. Мануфактура

Урбанізація Західної Європи та активізація торговельної діяльності міст (на прикладі Італії і Фландрії). Розширення колоніальної активності європейських країн. Утворення торговельних корпорацій, синдикатів, банків. Криза цехового виробництва. Постанова мануфактур.

Образотворче мистецтво і математика у кінці XV ст.

Леонардо да Вінчі, Мікеланджело Буонаротті, Рафаель Санті

Поява гуманістичних учень та їхній вплив на середньовічну культуру і мистецтво. Нові напрями у образотворчому мистецтві і скульптурі. Досягнення у математиці та астрономії. Діяльність провідних діячів європейського Відродження (на прикладі Леонардо да Вінчі, Мікеланджело Буонаротті, Рафаеля Санті).

Специфіка світосприйняття середньовічних людей.

Картина світу, час і простір. Повсякденне життя доби Середньовіччя

Середньовічні уявлення про світобудову. Вимір та фіксація часу у різних

країнах. Поняття простору та його відмінності (на прикладі мешканців міст і сіл). Побут середньовічної людини (на прикладі рицаря, містянина, селянина чи представника королівської родини).

Виникнення ісламу. Мохаммед. Становлення Арабського халіфату

Аравійський півострів у доісламську добу. Караванна торгівля. Мекка і Медина: їхнє значення для мешканців Аравії. Діяльність Мохаммеда. Коран. Арабські завоювання VI–VIII ст. Становлення Арабського халіфату. Поділ ісламу на суннітів і шиїтів.

Китай часів династії Тан (VII–X ст.)

Правління династії Суй. Криза влади та утвердження династії Тан. Лі Юань, Лі Шимін (Тайдзун) і Гао-Цзун. Державне управління Китаєм за династії Тан. Зовнішня і внутрішня політика. Селянська війна в Китаї IX ст. Занепад династії Тан.

Варно-кастова система середньовічної Індії.

Община, земельні відносини

Традиційні цінності індійського общинного устрою. Поділ на брахманів, кшатріїв, вайш'їв, шудр. Роль «недоторканих» у індійському суспільстві. Особливості земельних відносин, їх регулювання. Правління династії Гуптів.

Постання об'єднаної Монголії. Чингізхан.

Монгольські завоювання та становище імперії Чингізидів у XIII ст.

Великий Степ у XII ст. Діяльність Темучина-Чингізхана. Походи до Середньої Азії, Китаю, Закавказзя. Організація Монгольської держави. Роль курултаїв. Великий західний похід. Підкорення Русі та Арабського халіфату. Остаточне завоювання Китаю. Стосунки з непідкореними сусідами. «Велика Яса».

Нова історія країн Західної Європи і Америки (XVI – XIX ст.)

Вступ. Головні тенденції історичного розвитку

Предмет та актуальні проблеми курсу «Нова історія». Предмет, завдання, зміст та головні проблеми курсу. Основні джерела курсу, узагальнюючі праці, підручники та навчальні посібники до вивчення курсу. Історія країн Європи і Америки в історіографії. Періодизація нової історії за такими критеріями: зрушення у розвитку продуктивних сил, завершення промислової революції, поява нових галузей промисловості, еволюція сільського господарства, перехід у виробничих відносинах від вільної конкуренції до монополістичних об'єднань; еволюція форм державності, поява на внутрішньополітичній арені нових соціальних сил, розвиток демократії; формування колоніальної системи, нова фаза розвитку міжнародних відносин; культурний прогрес як розвиток духовних потенцій особистості і суспільства в цілому.

Англійська революція середини XVII ст.

Передумови революції. Розвиток капіталістичних відносин у надрах англійського суспільства. Особливості соціального ладу. Нове дворянство і буржуазія. Англійське селянство. Англійський абсолютизм. Шотландське повстання. Народні рухи. Довгий парламент, його соціальний склад і політика. «Велика ремонстрація». Ірландське повстання. Перша громадянська війна.

Протекторат О. Кромвеля. Внутрішня і зовнішня політика протекторату. Криза системи протекторату. Реставрація монархії Стюартів. Основні напрями вивчення Англійської революції XVII ст. у сучасній історіографії.

Європейські абсолютні монархії XVII–XVIII ст. Англія у XVIII ст.

Формування конституційної монархії як форми державної влади. «Акт про престолонаслідування» й формування конституційної монархії. Виникнення системи двох політичних партій. Соціально-економічний розвиток у першій половині XVIII ст. Мануфактурне виробництво. Монополізація зовнішньої торгівлі. Завершення аграрної революції у другій половині XVIII ст. Еволюція соціальної структури сільського населення. Початок промислового перевороту. Економічні та соціальні наслідки промислової революції. Економічне вчення А. Сміта. Політична та ідеологічна боротьба у другій половині XVIII ст.

*Австрія, Пруссія та малі німецькі держави
у другій половині XVII–XVIII ст.*

Володіння австрійських Габсбургів у другій половині XVII ст. Війна за австрійську спадщину. Семилітня війна. «Просвітницький абсолютизм» в Австрії у другій половині XVIII ст. Реформи Марії-Терези і Йозефа II. Визвольний рух в Угорщині у другій половині XVII ст. Селянська реформа 1767 р. Соціально-економічні та політичні наслідки Тридцятилітньої війни для німецьких держав. Розвиток німецьких держав у другій половині XVII ст. Експансія Франції. Абсолютизм у Німеччині XVII–XVIII ст. Посилення Бранденбургу-Пруссії. Мілітаризація держави. Пруссія за Фрідріха II. Реформи у дусі «просвітницького абсолютизму».

Абсолютна монархія у Франції у другій половині XVII – 80-х рр. XVIII ст.

Тимчасова криза абсолютизму в середині XVII ст. Фронда. Необмежена монархія за Людовіка XIV. Кольбер і «кольбертизм». Селянські повстання та Французькі завоювання у 50–80-х рр. XVII ст. Поразка Франції у війні за іспанську спадщину. Французький абсолютизм за Людовіка XV. Зростання промисловості й торгівлі. Розвиток сільського господарства й аграрних відносин. Посилення соціальної напруженості. Формування ідеології французького Просвітництва. Останнє десятиліття Старого порядку.

Війна за незалежність

Північно-Американських колоній Англії і утворення США

Соціально-економічний розвиток північноамериканських колоній Англії. Буржуазна основа колоній. Елементи феодалізму в аграрному ладі. Політичний пристрій колоній. Формування північноамериканської нації. Початок збройної боротьби і проголошення незалежності. «Декларація незалежності», її історичне значення. Хід воєнних дій у 1775–1781 рр. Дж. Вашингтон. Версальський мир і визнання США. Загострення соціально-економічних протиріч після війни. Повстання Д. Шейса. Становлення державного ладу США. Від «Статей конфедерації» до конституції 1787 р. Поправки до конституції. Основні підсумки й історичне значення війни за незалежність.

Велика Французька революція XVIII ст.

Відкриття Генеральних штатів і перетворення їх у Національні Установчі збори. Початок революції. Падіння Бастилії. Конституція 1791 р. Розгортання

республіканського руху. Законодавчі збори. Політична нестабільність у країні. Повстання 10 серпня 1792 р. Повалення монархії. Жирондисти при владі. Процес і страта Людовіка XVI. Встановлення влади якобінців. Формування якобінської диктатури. Революційний терор. Переворот 9 термідора. Внутрішня й зовнішня політика термідоріанського Конвенту. Конституція 1795 р. Встановлення Директорії. Криза режиму Директорії і державний переворот 18 брюмера 1799 р. Встановлення військової диктатури Н. Бонапарта. Конституція 1799 р.

Країни Європи та Америки у 1815–1847 рр.

Створення «Віденської системи» і створення Священного союзу. Зміни у співвідношенні сил між державами Європи після розгрому наполеонівської імперії. Віденський конгрес «Віденська система», її основні принципи. Територіальний переустрій Європи. Поділ наполеонівської спадщини. Суперечності між учасниками конгресу. Заключний акт Віденського конгресу. Причини утворення і діяльність Священного союзу на підтримку «віденської системи». Зміни на політичній карті Європи після Віденського конгресу.

Революції 1848–1849 рр. в Європі

Соціально-політична ситуація в Франції в кінці 40-х років. Лютнева революція, її результати. Конституція Другої республіки (1848 р.). Обрання президентом Франції Луї Бонапарта. Бонапартистський переворот 2 грудня 1851 р. Встановлення Другої імперії. Місце революції 1848–1849 рр. в історії Франції. Початок революції в західних регіонах Німеччини. Проблема національного об'єднання. Характер, наслідки і значення революції. Соціально-економічні проблеми Габсбургської монархії в 40-х рр. XIX ст. Жовтневе повстання у Відні і поразка революції. Назрівання революційної кризи в Італії. Піднесення революційного руху у Венеції, Тоскані, Римі. Республіканський рух. Друга війна за незалежність, причини її невдачі. Наслідки і значення революції.

Країни Європи і Америки в 50–60-х роках XIX ст.

Особливості розвитку англійської економіки в 50–70-і рр. XIX ст. Монопольне становище на світовому ринку. Економічна криза 1857 р. Реформа 1867 р. Розвиток науки і техніки. Франція в роки Другої імперії. Бонапартистський режим. Конституція 1852 р. Наростання кризи імперії в кінці 60-х рр. XIX ст. Початок француськопруської війни. Політичне й економічне становище Італії після революції 1848–1849 рр. Франко-пруська війна і завершення об'єднання Італії. Наслідки та значення об'єднання. Початок об'єднання Німеччини під проводом Пруссії. Створення Північнонімецького союзу і його конституція. Франкопруська війна і завершення об'єднання Німеччини. Неабсолютистський режим в Австрії, його соціальна опора. Зовнішня політика Австрії. Створення дуалістичної імперії Австро-Угорщини. Розвиток Іспанії після революції початку 20-х рр. XIX ст. Підсумки п'яти революцій в Іспанії. Передумови та початок громадянської війни в США, її конституційний період (1861–1862). Перемога Півночі. Громадянська війна в США і міжнародне становище.

Європа і Америка в останній третині XIX ст.

і на початку XX ст. (до 1914 р.)

Утвердження конституційного ладу і принципів парламентаризму, їх особливості

в різних країнах Західної Європи та Америки. Політичні системи країн Заходу. Економічні зрушення останньої третини XIX ст. у країнах Західної Європи і США. Науковотехнічний прогрес, розвиток важкої промисловості. Основні типи аграрних відносин. Демократичні рухи за політичні і соціальні реформи. Посилення державного втручання в регулювання економіки. Міжнародне суперництво і формування військово-політичних союзів у Європі. Початок боротьби за переділ колоніальних володінь. Зростання політичної нестабільності й напруженості в міжнародних відносинах. Мілітаризм, ідеологія войовничого націоналізму.

Історія країн Західної Європи і Америки (XX – поч. XXI ст.)

Причини та початок Першої світової війни. Хід військових дій в 1914 р.

Причини, характер та привід початку Першої світової війни. Стратегічні плани країн Троїстого Союзу та Антанти. Основні фронти. Хід військових дій у 1914 р. Хід військових дій 1915–1916 рр. Основні воєнні та політичні події 1917–1918 рр. Вступ США у війну. Завершення Першої світової війни 1918 р. Політичні та соціальні наслідки завершення війни. Вплив Першої світової війни на розвиток світової цивілізації.

Німецька революція 1918–1919 рр., її демократичні завоювання

Причини, передумови та початок листопадової революції 1918–1919 рр. у Німеччині. Революційні події 1918 р. Повалення монархії та встановлення Німецької Республіки. Прийняття конституції 11 серпня 1919 р. Веймарська республіка – федеративна держава 1919–1933 рр. Основні положення Веймарської конституції. Внутрішня політика і зовнішня діяльність Веймарської республіки. Демократичні здобутки: парламентаризм, запровадження загального виборчого права, соціальні гарантії.

Диктатура в Німеччині: ліквідація ладу парламентської демократії, принцип фюрерства, тоталітарно-фашистська модель державного регулювання (1933–1939 рр.)

Прихід до влади НСДАП і Гітлера, скасування парламентської системи. Закон про надзвичайні повноваження, знищення політичної опозиції. Принцип фюрерства та концентрація влади. Політика репресій, створення концтаборів, діяльність Гестапо. Економічна політика: мілітаризація, громадські роботи, контроль над профспілками. Ідеологізація суспільства та пропаганда. Расова політика. Нюрнберзькі закони. Зовнішня політика Німеччини 1933–1939 рр.

Утворення незалежної Польської Республіки.

Друга Річ Посполита в період між Першою і Другою світовими війнами

Ідейні основи міжвоєнної Польщі: прометеїзм, сарматизм, аграризм, ідея міжмор'я. Пілсудчики та польська ендеція. Відновлення Польської держави у 1918 р. Проблема кордонів. Польсько-українська і польсько-радянська війни. Ризький договір. Парламентська демократія. Соціально-економічні реформи. Державний переворот 1926 р., «санаційний» режим. Політика підтримки осадництва в Галичині, Волині і Західній Білорусі. Погіршення соціально-економічного становища населення. Польща А і Польща В. Масові міграції. Становище національних меншин. Посилення міжнаціонального протистояння.

Польський антисемітизм. Пацифікація. «Українське питання» у зовнішній і внутрішній політиці Другої Речі Посполитої. Зовнішня політика Польщі: між Німеччиною і СРСР. «Данцигська проблема». Пакт Молотова-Ріббентропа. Агресія проти Польщі. Польська культура міжвоєнного періоду.

«Новий курс» Ф.Д. Рузвельта в США як класичний зразок ліберально-реформістського варіанту державного регулювання економіки (1933–1938 рр.)

Економічна криза 1929–1933 рр. та соціальні наслідки. Перемога Рузвельта на виборах 1932 р. Банківська реформа та стабілізація фінансової системи. Агентства «Нового курсу». Закон про соціальне забезпечення 1935 р. Трудове законодавство і посилення профспілок. Роль держави в регулюванні економіки, обмеження ринкової саморегуляції. Дискусії щодо ефективності та спадщина реформ.

Передвоєнна міжнародно-політична криза в Європі 1938–1939 рр.

Утворення блоку фашистських держав, їх експансіоністська політика. Аншлюс Австрії (1938 р.). Судетська криза. Мюнхенська угода (1938 р.). Розділення Чехословаччини. Агресія Італії на Балканах. Роль Японії в Тихоокеанському регіоні. Підписання пакту Молотова-Ріббентропа «Про ненапад» (секретні протоколи). «Договір про дружбу і кордони». Позиція Франції та Великобританії, провал політики умиротворення. Початок Другої світової війни (1 вересня 1939 р.).

Радянський Союз у роки Другої світової війни.

Воєнні поразки і вирішальні перемоги СРСР

у війні проти нацистської Німеччини та мілітаристської Японії

Передумови участі СРСР у Другій світовій війні. Плани експорту революції. Індустріалізація економіки. Мілітиризація суспільства. Геополітична ситуація в Європі та Азії напередодні війни. Пакт Молотова-Ріббентропа та його наслідки: анексія СРСР територій Польщі, Румунії, Литви, Латвії, Естонії. Радянсько-Фінська війна. Політика радянзації на приєднаних територіях.

Операція «Барбаросса» та її цілі. Напад Німеччини на СРСР у 1941 р. Бліцкриг і просування німецьких військ. Прикордонні бої. Поразки під Дубно та в Білорусі. Битва за Київ. Оборона Одеси та Севастополя. Падіння Мінська, Києва та Смоленська. Битва за Москву. Відновлення війни з Фінляндією. Блокада Ленінграда. Бої за Харків. Евакуація промисловості. Мобілізація радянських сил.

Сталінградська битва (1942–1943). Операція «Уран» і оточення армії Паулюса. Курська битва (1943). Роль партизанського руху та некомуністичного руху опору. Звільнення від нацистських військ радянських територій (1943–1944). Операції «Багратіон», Корсунь-Шевченківська, Львівсько-Сандомирська та Яссько-Кишинівська наступальні операції.

Бої у Польщі, Словаччині, Болгарії, Угорщині та Румунії. Проблеми взаємин із польським еміграційним урядом. Катинська трагедія. Операція «Буря» і Варшавське повстання 1944 р. у політиці СРСР. Берлінська операція (1945 р.).

Формування антигітлерівської коаліції. Участь СРСР у міжнародних конференціях у Тегерані, Ялті та Потсдамі. Війна проти мілітаристської Японії (1945). Маньчжурська операція. Розгром Квантунської армії. Роль ленд-лізу і Західного фронту у перемозі над нацизмом.

Людські та матеріальні втрати СРСР у Другій світовій війні. Соціально-економічні аспекти війни: Переведення економіки на воєнні рейки; Роль тилу та жіночої праці. Депортації окремих народів. Посилення репресій та тоталітаризму. Наслідки війни для СРСР. Геополітичне посилення та початок Холодної війни. Уроки війни та історична пам'ять.

«Економічне диво» у ФРН і його причини (50-ті рр. XX ст.).

Доктрина «соціального ринкового господарства»

Соціальний та суспільно-політичний розвиток ФРН 1949–1963 рр. Процес державотворення у Західній Німеччині, впровадження соціальних реформ. Формування партійно-політичної структури та політичний розвиток ФРН в 1949–1963 рр. Зовнішня політика ФРН та її західна інтеграція. «Економічне диво» та його причини. Соціальне ринкове господарство. Особливості промислового розвитку та наслідки «економічного дива» у ФРН.

Консервативний кабінет М. Тетчер. «Тетчеризм». Теоретичні основи соціально-економічної стратегії консерваторів. Зовнішня політика (1979–1990 рр.)

Прихід до влади консервативного уряду на чолі з Маргарет Тетчер, передумови політичних змін. Економічна політика: монетаризм, боротьба з інфляцією, скорочення державного сектора. Приватизація державних підприємств, дерегуляція ринку. Обмеження впливу профспілок, зменшення соціальних витрат. Ідеологічні засади «тетчеризму»: неолібералізм, індивідуалізм, ринковий фундаменталізм. Вплив на британське суспільство: соціальне розшарування, безробіття. Зовнішня політика: конфлікт за Фолклендські острови, особливі відносини зі США, євроскептицизм. Спадщина Тетчер: трансформація Консервативної партії та британської економіки.

Міжнародні відносини у другій половині 80-х рр. XX ст.

Закінчення «холодної війни»

Геополітична ситуація на межі 1980–1990-х рр. Падіння Берлінського муру та об'єднання Німеччини. Вплив зовнішньої політики США (Р. Рейган, Д. Буш) на завершення протистояння. Формальне завершення «холодної війни» на Мальтійському саміті (1989 р.). Міжнародні наслідки розпаду СРСР і виникнення нових незалежних держав. Роль загальноєвропейського процесу в завершенні епохи блокового протистояння у світі. Нові параметри міжнародної безпеки на початку 90-х років XX століття.

Великобританія в умовах центробіжних тенденцій сучасного світу:

роль в НАТО, євроінтеграція, Brexit

Участь Великобританії в НАТО: стратегічне партнерство, участь у спільних операціях. Політика щодо європейської інтеграції: вступ до ЄЕС (1973 р.), суперечності з ЄС. Євроскептицизм у британській політиці: позиція консерваторів і частини лейбористів. Референдум 2016 р. і вихід Великобританії з ЄС (Brexit): причини, результати, політичні наслідки. Угода про торгівлю та співпрацю з ЄС. Вплив Brexit на економіку, міграційну політику, внутрішньополітичну ситуацію. Центробіжні тенденції: активізація шотландського націоналізму, питання незалежності Північної Ірландії. Позиція Британії в умовах нової геополітичної конфігурації Європи.

Історія країн Азії і Африки в нові і новітні часи

Османська імперія в епоху Нового часу

Османська імперія після завершення епохи середньовіччя. Криза воєнно-експансіоністського режиму. Криза територіальної цілісності Османської імперії. Реформи султана Селіма III. Оттоманська Порта за умов загострення «балканського питання». Реформи султана Махмуда II. Танзимат, його перший і другий періоди. Кримська війна та її наслідки. Ліберально-конституційний рух. Конституція 1876 р. Російсько-турецька війна 1877–1878 рр. та її наслідки.

Японія в епоху Нового часу

Японія після завершення епохи середньовіччя. Реформи шьогуну Токугава Йошімуне. Розклад класичної соціально-економічної системи східного типу. Реформи Мацудайра Саданобу. Боротьба за збереження режиму самоізоляції. «Відкриття» Японії. «Ансейські договори». «Реставрація Мейдзі», її історичне значення та наслідки. Японія за епохи системних буржуазних реформ. Ухвалення Конституції 1889 р.

Індія у міжвоєнний період (1918–1939 рр.)

Британська Індія після завершення Першої світової війни. Зміни в економічному розвитку Індії в 1920-х – 1930-х рр. М.К. Ганді, гандизм та суспільно-політичне життя Індії у 1920–1930-х рр. Стратегія і тактика антиколоніальної боротьби. Сатьяграха та її особливості. Піднесення національно-визвольного руху в 1919–1922 рр. Перша і друга кампанії громадянської непокорності та їх наслідки. Закон про управління Індією 1935 р. («рабська конституція»).

Туреччина у міжвоєнний період (1918–1939 рр.)

Завершення Першої світової війни та поразка Османської імперії. Мудроське перемир'я і початок іноземної окупації. Виникнення національно-патріотичного руху. Створення товариств захисту прав. Скликання Великого національного зібрання Туреччини. Ухвалення «Національної обітниці». Севрський мирний договір. Перемога національно-буржуазної революції 1918–1923 рр. М.К. Ататюрк та ідеологія кемалізму. «Шість стріл». Лозаннська міжнародна конференція та її рішення. Проголошення Турецької Республіки. Реформаторська політика кемалістів.

Тропічна і Південна Африка: основні закономірності розвитку

в другій половині XX ст.

Нові тенденції соціально-економічного і політичного розвитку Африканського континенту після завершення Другої світової війни. Післявоєнне піднесення національно-визвольного руху. П'ятий panafricanський конгрес (1945 р.). Формування політичних партій і робітничий рух. Масові народні виступи та дії колоніальної влади. Становлення незалежних держав. Рік Африки (1960). Ліквідація британських, французьких, бельгійських і португальських володінь в Африці. Утворення незалежних держав Зімбабве і Намібії. Проблема вибору суспільно-політичного і соціально-економічного шляхів розвитку молодих африканських держав. Етнополітичні проблеми сучасної Африки. Геноцид у Руанді та Бурунді (1990–1994 рр.). Формування режиму апартеїду на Півдні Африки. Африканський національний конгрес. Нельсон Мандела. Боротьба за ліквідацію апартеїду в 1950-х – 1980-х рр. Реформи Фредеріка де Клерка. Перші

загальні нерасові вибори (1994 р.). Ліквідація режиму апартеїду.

КНР в умовах здійснення соціально-економічних реформ і політики модернізації (1978 – початок XXI ст.)

Китай після смерті Мао Цзедуна. Політична боротьба всередині керівництва КНР з питань перспектив розвитку країни. «Банда чотирьох». Перемога фракції прагматиків на чолі з Ден Сяопіном. Передумови переходу до радикальних реформ. Реалізація політики «чотирьох модернізацій». Специфіка китайських економічних реформ. Особливі економічні зони. Реформування села і розпад народних комун. Труднощі на шляху реформ. Події на площі Тяньаньмень 1989 р. Лідери КНР Цзян Цземінь, Ху Цзіньтао, Сі Цзіньпін. Повернення Гонконгу і Аоміня під суверенітет Китаю. Основні проблеми внутрішньої та зовнішньої політики сучасного Китаю.

**Методика навчання історії і суспільствознавчих предметів,
педагогіка і психологія**

Методика навчання історії

Методика навчання історії в системі психолого-педагогічних дисциплін. Поняття та сутність методики навчання історії. Об'єкт і предмет методики історії як науки. Роль і місце методики у шкільному навчанні історії. Зв'язок методики навчання історії з іншими науками. Методи наукових досліджень у методиці навчання.

Учитель історії

Складові частини професіограми вчителя. Педагог демократичної школи. Гуманістична спрямованість вчителя. Підвищення кваліфікації вчителя історії: форми та види. Нормативно-правова база підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Інноваційні підходи до професійного розвитку. Значення рефлексії у педагогічній діяльності. Методи самоаналізу та рефлексії. Аналіз власної педагогічної практики. Інструменти для рефлексії та самоаналізу. Вплив рефлексії на професійний розвиток педагога.

Сучасні підходи до цілей і структури шкільних курсів з історії

Сучасні цілі та завдання шкільної історичної освіти в Україні. НУШ. Нормативна база НУШ. Особливості організації освітнього середовища в умовах НУШ: мета, принципи, основні компоненти. Характеристика сучасної системи шкільної історичної освіти в Україні: нормативна база, структура процесу навчання та характеристика її компонентів. Навчальні програми з історії. Структура чинних навчальних програм з історії. Основні вимоги до навчальних програм з історії. Аналіз та оцінка навчальних програм.

Планування навчального процесу. Урок

Особливості тематичного та поурочного планування курсів. Етапи розробки календарно-тематичного плану. Фактори, які слід враховувати при підготовці до уроків. Особливості навчання історії в 5–9 класах. Методи планування викладання історії. Навчально-методичне забезпечення. Урок як форма організації навчання історії. План-конспект уроку. Етапи уроку. Забезпечення

мотивації на уроках історії. Методи і прийоми мотивації учнів у 5-9 класах до вивчення історії на прикладах.

Компетентнісний, діяльнісний і особистісно-орієнтований підходи на уроках історії

Суть компетентнісного підходу до навчання історії. Загальні компетентності: приклади їх формування. Предметна компетентність, її складові та шляхи формування. Діяльнісний та особистісно-орієнтований підходи на уроках історії.

Загальна характеристика методів навчання

Різноманітні підходи до використання комплексу методів на уроках історії, їх класифікація. Переваги традиційних методик. Недоліки традиційних методів викладання історії. Словесні методи. Методика роботи з речовими пам'ятками та образною наочністю. Історична карта. Методика роботи з умовно-графічною наочністю. Класифікація практичних методів. Методика проведення практичних занять з історії в 5–9 класах. Адаптація традиційних методів до сучасних умов. Приклади успішного використання традиційних методів. Поняття про проблемно-пошукові методи навчання та їх функції в навчально-виховному процесі. Використання практичних (дослідницьких) методів навчання на уроках історії.

Інтерактивні методи навчання історії

Огляд інтерактивних методів навчання історії. Переваги інтерактивних методів. Впровадження інтерактивних технологій на уроках історії. Використання технологій для інтерактивного навчання. Приклади успішного застосування інтерактивних методів. Структура інтерактивного уроку. Методика створення інтерактивного уроку. Авторські технології Шаталова, Гузика, Баханова ін.

Групова та індивідуальна робота на уроках історії

Теоретичні основи групової та індивідуальної роботи. Переваги і недоліки групової роботи. Типи групових завдань на уроках історії. Методика організації групової роботи на уроках історії. Індивідуальна робота на уроках історії. Типи індивідуальних завдань на уроках історії. Методика організації індивідуальної роботи на уроках історії. Інтеграція групової та індивідуальної роботи в навчальний процес. Групова та індивідуальна робота з особливими освітніми потребами.

Дидактичні ігри на уроці історії

Значення ігрових технологій у навчальному процесі. Мета та завдання використання дидактичних ігор на уроках історії. Психолого-педагогічні аспекти застосування ігор у навчанні. Теоретичні основи дидактичних ігор. Поняття дидактичної гри. Основні принципи використання ігор у навчанні. Види дидактичних ігор (класифікація). Дидактичні ігри як метод активного навчання. Структура дидактичної гри. Приклади ефективних дидактичних ігор на уроках історії. Методика проведення дидактичних ігор. Переваги та недоліки використання ігор у навчанні історії. Використання дидактичних ігор на уроках історії для підвищення пізнавальної діяльності учнів з особливими освітніми потребами.

Розвиток критичного і творчого мислення на уроках історії

Підготовка, проведення проблемних уроків. Проблемне навчання. Уроки-лекції: технологія застосування. Специфіка проведення семінарських і практичних занять в школі. Умови актуалізації процесу розуміння навчального історичного матеріалу. Умови формування наукових знань і понять на уроках історії. Використання критичного мислення для аналізу історичних подій. Алгоритм розвитку критичного мислення на прикладі окремого уроку. Інтелект-карти як метод активізації пізнавальної діяльності на уроках історії. Висвітліть алгоритм створення інтелект-карт. Методи та прийоми розвитку творчого мислення на уроках історії. Організація творчих робіт, інтерактивних заходів. Дизайн-мислення на уроці історії. Розвиток критичного і творчого мислення в учнів з особливими освітніми потребами.

Використання історичних джерел на уроках історії

Робота з першоджерелами на уроках історії. Методичні прийоми використання історичних документів. Інтеграція історичних артефактів у навчальний процес. Урок за межами школи. Приклади використання історичних джерел на уроках історії. Переваги використання історичних джерел у викладанні історії

Вивчення історичних постатей на уроці історії

Значення вивчення історичних постатей для розуміння історичного процесу і формування критичного мислення у учнів. Методика вивчення історичних постатей. Методи і прийоми вивчення історичних постатей. Проектна робота, рольові ігри і т.п.

Інноваційні технології з історії

Поняття «інновації» в освіті, їх впровадження в навчальний процес, складові інноваційних технологій. Складові кейс-технології. Види і зміст кейсів. Планування та реалізація навчальних проектів. Переваги проектної діяльності у викладанні історії. Приклади успішних навчальних проектів з історії.

Використання сучасних медіа та технологій на уроках історії

Переваги використання медіа та технологій у навчальному процесі. Інтеграція медіа ресурсів у викладання історії. Віртуальні екскурсії. Приклади використання технологій у викладанні історії. Вплив медіа та технологій на зацікавленість учнів історією. Сучасні підходи до використання ІКТ на уроках історії. Інформаційна компетентність. Боротьба з фейками. Використання адаптивних навчальних платформ для персоналізованого навчання історії. Приклади платформ і застосунків, які вже використовуються в освітньому процесі. Роль віртуальних помічників у навчальному процесі. Приклади інтеграції віртуальних помічників у навчальні платформи. Введення VR та AR технології на уроках історії. ШІ на уроках історії.

Оцінювання навчальних досягнень учнів з історії

Функції і форми перевірки результатів навчання історії. Сучасні підходи до оцінювання рівнів навчальних досягнень школярів. Поняття про контроль навчання, його функції. Види, форми і методи контролю. Поточне, тематичне та підсумкове оцінювання. Формувальне оцінювання. Критерії оцінювання на уроках історії і суспільствознавчих предметів. Технологія оцінювання рівнів навчальних досягнень учнів з історії. Забезпечення об'єктивності оцінювання.

Зворотний зв'язок та корекційна робота. Вплив оцінювання на навчальні досягнення учнів.

Міжпредметні і внутріпредметні зв'язки на уроках історії

Характеристика дидактичної сутності міжпредметних зв'язків. Міжпредметні зв'язки на уроці історії, характеристика їх дидактичної сутності. Внутріпредметні зв'язки на уроках історії в ЗЗСО. Інтегровані курси.

Самостійна робота учнів – засіб розвитку пізнавальної активності і творчого мислення

Визначення самостійної роботи у навчальному процесі. Функції самостійної роботи учнів у вивченні історії. Види і форми самостійної роботи: репродуктивна, пошукова, дослідницька ін. Методи організації самостійної роботи учнів з історії. Проектна робота як форма самостійної діяльності. Роль дослідницьких і творчих завдань. Використання інтерактивних методів для самостійного опанування історичного матеріалу (квести, вікторини, групові дослідження). Використання онлайн-ресурсів і платформ для організації самостійного навчання. Планування і підтримка самостійної роботи учнів. Контроль і оцінювання результатів самостійної діяльності. Мотивація учнів до виконання самостійних завдань.

Інклюзія на уроках історії – особливості та виклики

Теоретичні аспекти інклюзії. Основні принципи та моделі інклюзії. Законодавчі та нормативні документи, що регулюють інклюзивну освіту. Адаптаційні методики для учнів з особливими освітніми потребами (із сенсорними, когнітивними та фізичними порушеннями). Групова та парна робота як засіб інтеграції дітей з особливими потребами. Сучасні підходи до оцінювання рівнів навчальних досягнень учнів з особливими потребами.

Методика навчання суспільствознавчих дисциплін

Методика навчання суспільствознавства як педагогічна наука.

Суспільствознавча освіта в умовах НУШ

Предмет, мета і завдання методики навчання суспільствознавства. Загальні принципи організації освітнього процесу в умовах НУШ: ключові терміни і поняття. Суспільствознавство у Державному стандарті базової середньої освіти (2020 р.). Загальні положення. Компетентнісний потенціал громадянської та історичної освітньої галузі. Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів. Базові знання. Історія викладання суспільствознавства в школах України. Типова освітня програма (ТОП) та модельна навчальна програма (МНП) в умовах Нової української школи.

Зміст суспільствознавчої освіти в ЗЗСО

Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. Суспільствознавство в сучасній початковій школі. Навчальний предмет «Громадянська освіта» (8 клас). Навчальний предмет «Основи правознавства» (9 клас). Суспільствознавча компонента в адаптаційному циклі базової середньої освіти. Навчальний курс «Вступ до історії та громадянської освіти» (5 клас). Інтегрований курс «Досліджуємо історію і суспільство» (5–6 класи). Інтегрований курс «Україна і світ, вступ до історії та громадянської освіти» (5–6 класи).

Основи теорії суспільствознавства. Особливості формування світогляду на уроках суспільствознавства

Філософські засади демократичного устрою: Томас Гоббс, Джон Локк, Жан Жак Руссо та ін. Права людини та їх еволюція. Механізми захисту прав людини. Конституціоналізм та ліберальна демократія, їх розвиток у світі та Україні. Поняття громадянського суспільства та еволюція уявлень про нього. Сутність, структура та функції громадянського суспільства, роль громадян у його становленні та функціонуванні. Розвиток громадянського суспільства в Україні.

Загальні підходи до викладання суспільствознавчих предметів.

Робота з підручниками. Компетентнісний підхід

Методи розвитку основних навчальних компетентностей базової середньої освіти на уроках суспільствознавчих предметів. Технології формування обов'язкових результатів навчання учнів у громадянській та історичній галузі. Методика роботи з підручниками зі суспільствознавчих предметів. Підручники із «Основ правознавства» (9 клас). Підручники з «Громадянської освіти» (10 клас). Підручники з курсу «Вступ до історії України і громадянської освіти» (5 клас). Фронтальна, групова та індивідуальна робота на уроках суспільствознавства. Метод проєктів і особливості його використання під час викладання громадянської освіти та правознавства.

Методика формування соціологічних знань

Громадянська та соціальна компетентності в умовах НУШ. Соціологія в курсі суспільствознавчих дисциплін: вступні дисципліни у 5–6 класах, «Основи правознавства», «Громадянська освіта». Соціалізація та самореалізація особистості. Формування життєвих цінностей і пріоритетів. Соціальні стереотипи та упередження, дискримінація, конфлікти. Шляхи їх подолання під час навчального процесу. Використання на уроках соціологічних методів дослідження: тестування, інтерв'ю, анкетування, контент-аналіз та ін. Філософська освіта учнів у сучасній школі. Методика формування політологічних понять.

Особливості навчання правознавства в школі

Урок правознавства в сучасній школі і методика його проведення. Наочність на уроках правознавства. Технічні засоби на уроках правознавства. Міжпредметні зв'язки на уроках правознавства. Правове виховання учнів у процесі навчання. Особливості проведення факультативних занять із правознавства.

Медіаосвіта при викладанні суспільствознавства

Грамотність у сучасному інформаційному суспільстві. Вибірковий навчальний курс «Основи медіаграмотності». Медіаосвіта в середній школі. Методи роботи на заняттях з медіаграмотності. Вивчення, оцінювання та розуміння ролі ЗМІ в сучасному житті.

Методика навчання громадянської освіти

Особливості громадянської освіти як навчального предмета. Підготовка і проведення уроків із громадянської освіти. Практичні заняття. Особливості оцінювання результатів навчання учнів із громадянської освіти. Інформаційно-

комунікаційні технології під час навчання громадянської освіти. Школа як демократична спільнота. Учніське самоврядування.

*Формування економічних понять
під час навчання суспільствознавчих предметів*

Компетентність «Підприємливість і фінансова грамотність» в умовах НУШ. Економічний блок знань під час викладання предмету «Громадянська освіта» у 10 класі. Економічна компонента в інтегрованому курсі «Здоров'я, безпека та добробут» для 5–9 класів. Навчальний курс «Підприємництво і фінансова грамотність» для 8–9 класів. Структура викладання основних економічних понять. Робота з джерелами (статистичні матеріали, схеми, діаграми, графіки). Ділові ігри при вивченні економічних понять. Метод освоєння основних економічних ролей.

*Підготовка майбутнього вчителя
до викладання суспільствознавства в школі*

Особливості уроку суспільствознавства в школі. Типи уроків із правознавства та громадянської освіти. Інтерактивні форми уроків. Міжпредметні зв'язки на уроках правознавства. Міжпредметні зв'язки на уроках громадянської освіти. Діагностування навчальних досягнень учнів. Зміст і функції контролю результатів навчання. Види, форми і прийоми контролю знань. Критерії оцінювання навчальних досягнень. Шляхи вдосконалення методики оцінювання досягнутих результатів. Підготовка майбутнього вчителя до викладання суспільствознавства в школі. Особливості підготовки план-конспектів уроків. Форми організації самостійної роботи учнів при вивченні суспільствознавчих предметів. Робота з документами на уроках суспільствознавчих предметів. Виховний потенціал суспільствознавчих предметів. Методика проведення диспутів і дискусій. Використання ділових ігор при вивченні суспільствознавчих предметів.

*Інклюзивне освітнє середовище
під час викладання суспільствознавчих предметів*

Суть та особливості інклюзивного освітнього середовища. Учні з особливими освітніми потребами. Місце інклюзивної культури в освітньому середовищі базової середньої школи. Індивідуалізація та диференціація викладання як врахування індивідуальних особливостей кожної дитини. Роль асистента вчителя в класі з інклюзивним навчанням.

Педагогіка

Загальні основи педагогіки

Предмет і завдання педагогіки, її взаємозв'язок з іншими науками. Основні категорії педагогіки, їх коротка характеристика. Характеристика структури і галузей педагогічної науки. Поняття про особистість, основні чинники її формування. Роль спадковості, середовища та діяльності у формуванні особистості. Поняття про формування особистості, роль виховання в цьому процесі. Вікова періодизація дітей та юнацтва в педагогіці. Характеристика різних вікових категорій здобувачів загальної середньої освіти.

Теорія виховання

Система виховної роботи в школі, її орієнтовний зміст. Закономірності виховання, їх коротка характеристика. Принципи виховання, їх коротка характеристика. Принципи національного виховання. Поняття про методи та прийоми виховання, різноманітні підходи до їх класифікації. Методи формування свідомості особистості, їх характеристика. Методи організації діяльності і формування досвіду громадської поведінки, їх характеристика. Методи стимулювання діяльності і поведінки, їх характеристика. Ознаки дитячого колективу, його структура; стадії розвитку колективу. Класний керівник – організатор виховної роботи в класі, його основні функції та завдання. Планування й облік виховної діяльності класного керівника. Зміст, методи, прийоми та форми позакласної виховної роботи зі здобувачами загальної середньої освіти. Спільна виховна робота школи, сім'ї та громадськості в світлі останніх документів про школу.

Дидактика

Поняття про дидактику та її основні категорії. Поняття про процес навчання, його двобічний характер. Характеристика структури процесу засвоєння знань. Види та типи навчання, їх характеристика. Закономірності навчання, та їх характеристика.

Зміст освіти в українській національній школі та його компоненти. Поняття про принципи навчання. Науковість, свідомість й активність здобувачів ЗСО у навчанні, наочність як важливі принципи навчання. Поняття про методи та прийоми навчання та їх класифікації. Поняття про форми організації навчання, їх класифікації. Аналіз уроків.

Школознавство

Принципи управління і керівництва ЗЗСО. Педагогічна рада школи, зміст і організація її роботи. Методична робота в школі, її роль у зростанні педагогічної майстерності педагогічних працівників. Форми методичної роботи у ЗЗСО. Планування роботи школи. Види планів у школі.

Психологія

Загальні питання психології

Психологія як наука. Предмет, об'єкт, завдання, принципи психології. Місце психології в системі наук. Основні галузі психології. Етапи історичного поступу психології.

Методи психології. Спостереження та експеримент як основні методи психологічного дослідження. Додаткові методи психологічного дослідження. Математичні та статистичні методи у психології.

Особистість у діяльності і спілкуванні

Поняття про особистість, індивід, індивідуальність. Структура особистості. Активність особистості та її джерела.

Соціальні групи

Поняття про соціальні групи та їх характеристика. Міжособистісні стосунки у групі. Психологічна сумісність і конфлікт у міжособистісних стосунках. Особливості референтних груп.

Психічні процеси та стани

Поняття про психічні процеси. Характеристика психічних процесів. Відчуття – найпростіший психічний процес. Види відчуттів. Сприймання. Класифікація та види сприймань. Мислення – вищий пізнавальний процес. Уява. Пам'ять, її властивості. Історичні аспекти вчення пам'яті. Види пам'яті. Індивідуальні особливості пам'яті. Емоції, почуття. Воля. Психічні стани.

Індивідуально-психологічні особливості людини

Поняття про темперамент: трактування темпераменту: історико-психологічні аспекти. Фізіологічне підґрунття темпераменту: конституціональні теорії темпераменту, що ґрунтуються на спадкових або вроджених властивостях індивіда. Психологічна характеристика типів темпераменту і вибір професії. Характер: співвідношення статури, темпераменту і характеру в теорії Е. Кречмера.

Психологічні виміри здібностей: взаємозв'язок між типами і рівнями прояву

Поняття про здібності. Види здібностей. Рівні прояву здібностей.

Психологічний розвиток людини на різних вікових етапах життя

Загальні питання вікової психології

Вікова психологія та її становлення як науки. Основні проблеми, які розглядаються в рамках вікової психології. Методи вікової психології. Вікова періодизація психічного розвитку людини.

Психологія дитинства

Зародження психіки дитини у пренатальному періоді. Особливості розвитку новонародженого та немовляти. Психологічні особливості дітей раннього віку. Психологічний і особистісний розвиток дитини в дошкільному віці. Психологія молодшого школяра.

Психологія підліткового віку

Поняття про сутність підліткового віку особистості. Криза підліткового віку. Розвиток самооцінки в підлітковому віці. Агресивність і конфліктність підлітків. Особливості розвитку особистості у період ранньої дорослості.

Професійна діяльність учителя. Психологія навчання і виховання особистості

Психологія учбової діяльності її загальна характеристика. Структура навчальної діяльності. Мотиваційний та операційний компоненти навчальної діяльності. Контроль і самоконтроль у структурі навчальної діяльності. Самостійна навчальна діяльність. Формування і розвиток навичок.

Загальна характеристика психології навчання і виховання особистості. Психологічна теорія інтелекту Говарда Гарднера та її вплив на навчання і розвиток особистості у контексті вікової та педагогічної психології.

Психологічні особливості встановлення конструктивної взаємодії учасників освітнього процесу

Поняття «взаємодія», основні характеристики педагогічної взаємодії. Історичні факти запровадження стратегії конструктивної педагогічної взаємодії Томаса Гордона.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Історія України

1. Аркуша О.Г., Кондратюк К.К., Мудрий М.М., Сухий О.М. Час народів. Історія України XIX століття: Навчальний посібник / За заг. ред. М. М. Мудрого. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 408 с.
2. Баран В. К. Україна: новітня історія (1945–1991). Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2003. 670 с.
3. Бойко О. Д. Історія України : підручник. 7-е вид., стер. Київ : ВЦ Академія, 2018. 720 с.
4. Бойко О. Новітня історія України, 2014–2019 рр. : навчальний посібник. Київ : Академія, 2020. 160 с.
5. Брехуненко В. Східна брама Європи. Козацька Україна в середині XVII –XVIII ст. Київ: Темпора, 2014. 503 с.
6. Верига В. Нариси з історії України (кінець XVIII – початок XX ст.). Львів : Світ, 1996. 447 с.
7. Верстюк В., Горобець Н., Толочко В. Україна і Росія в історичній ретроспективі: Нариси в 3 т. К.: Наукова думка, Т. 1: Українські проекти в Російській імперії. 2004. 504 с.
8. Верстюк В.Ф., Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення: Хронологічний довідник / В.Ф. Верстюк, О.М. Дзюба, В.Ф. Репринцев. Вид. друге, доповнене, доопрацьоване. Київ : Наук. думка, 2005. 718 с.
9. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. К.: Портал, 2021. 432 с.
10. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX – XX ст. Київ : Генеза, 2000. 249 с.
11. Даниленко В. М. Україна в 1985-1991 рр.: остання глава радянської історії / НАН України. Інститут історії України. Київ: Інст-т історії України, 2018. 278 с.
12. Дорошко М. Неоголошені війни Росії проти України у XX – на початку XXI ст.: причини і наслідки. Київ : Ніка-Центр, 2018. 192 с.
13. Енциклопедія історії України: Т. 1 – 10 / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ : В-во «Наукова думка», 2003-2012.
14. Залізняк Л. Стародавня історія України. Київ: Темпора, 2012. 542 с.
15. Західноукраїнська Народна Республіка. 1918–1923. Ілюстрована історія. Львів - Івано-Франківськ : Манускрипт, 2008. 524 с.
16. Історія та культура України: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 480 с.
17. Історія України: Новітня доба: навчальний посібник / А. Г. Слюсаренко, Г. П. Савченко, С. Ф. Пивовар, А. М. Пижик та ін.; Ред.: В. М. Литвин. Київ, 2012. 479 с.
18. Історія України XX – початку XXI століття. / за ред. проф. В.А. Смолія. Київ : Знання, 2004. 582 с.

19. Історія України: Нове бачення : у 2-х т. / В. Ф. Верстюк, О. В. Гарань, В. М. Даниленко та ін. ; під ред. В. А. Смолія ; Інститут історії України НАН України. Київ : Україна, 1995. Т. 2. 492 с.
20. Історія України : Хрестоматія / Упоряд. В.М. Литвин. Київ : Наукова думка, 2013. 1056 с.
21. Калініченко В. В. Історія України. Частина III: 1917 – 2003 рр. : підручн. для історичних факультетів вищих навчальних закладів / В. В. Калініченко, І. К. Рибалка. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2004. 628 с.
22. Касьянов Г. Україна 1991 – 2007. Нариси новітньої історії. Київ: Наш час, 2007. 432 с.
23. Климовський С., Сварник І., Войтович Л., Ващук Д., Блануца А., Черкас Б. Україна: литовська доба 1320-1569. Вид. 2-ге, переробл. / відп. ред. Ю. Ференцева. Київ: ТОВ «Балтія-Друк», 2017. 176 с.
24. Кондратюк К. Новітня історія України. 1914 - 1945 рр. : навч. посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. 262 с.
25. Кудряченко А.І., Калінічева Г.І., Костиця А.А. Політична історія України ХХ століття: підручник. К. : МАУП, 2006. 696 с.
26. Лазарович М. Історія України: Навч. посібник для вузів. Київ: Знання, 2013. 685 с.
27. Мицик Ю. А., Бажан О. Г. Від трипільців до кіборгів: Коротка історія України. Київ : ТОВ «Видавництво «КЛІО», 2020. 688 с.
28. Національне питання в Україні ХХ – поч. ХХІ ст.: історичні нариси / ред. рада : В. М. Литвин (голова), Г. В. Боряк, В. М. Даниленко [та ін.] ; відп. ред. В. А. Смолій ; авт. кол. : О. Г. Аркуша, В. Ф. Верстюк, С. В. Віднянський [та ін.]. К. : Ніка-Центр, 2012. 592 с.
29. Новітня історія України (1900 – 2000) : підручник / А. Г. Слюсаренко, В. І. Гусев та ін. Київ : Вища школа, 2000. 663 с.
30. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / Пер. з англ. Р. Ключко. Харків, 2016. 496 с.
31. Реєнт О. П. Славетна Україна. Битви та повстання імперської доби і визвольні змагання 1917-1921 років. Київ: Арій, 2023. 272 с.
32. Савченко Н.М., Подольський М.К. Історія України: модульний курс. Навчальний посібник. К. : Видав. «Фірма ІНКІОС», «Центр навчальної літератури», 2006. 368 с.
33. Україна в Другій світовій війні: погляд з ХХІ століття. Історичні нариси / ред. кол.: В. А. Смолій (голова колегії), Г. В. Боряк, Ю. А. Левенець, В. М. Литвин, О. Є. Лисенко (відп. ред.). Київ : НВП «Видавництво «Наукова думка, НАН України», 2011. Кн. 1. 735 с.; Кн. 2. 943 с.
34. Україна: утвердження незалежної держави (1991–2001). Наукове видання під. ред. В. М. Литвина. Київ : ВД «Альтернативи», 2001. 704 с.
35. Уривалкін О.М. Історія України (середина ХІІІ – середина ХVІІ ст.). Навч. посібн. для студентів вищих закладів освіти. Київ: Кондор, 2005. 284 с.
36. Шлях з первісності у цивілізацію. Українські шати середньовіччя / НАН України, Ін-т історії України. Київ: Академперіодика, 2023. 658 с.
37. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України.

Київ : Критика, 2009. 584 с.

Всесвітня історія

1. Балух В.О. Історія античної цивілізації: У 3-х т. Т. 1. Стародавня Греція: Підручник. Чернівці: ТОВ «Вид-во «Наші книги», 2008. 794 с.
2. Балух В.О. Історія античної цивілізації: У 3-х т. Т. 2. Стародавній Рим. Підручник. Чернівці: ТОВ «Вид-во «Наші книги», 2008. 848 с.
3. Баран З. А., Качараба С. П., Сіромський Р. Б., Чума Б. П. Історія країн Західної Європи та Північної Америки Нового часу (кінець XV – початок XIX ст.) : навч. посіб. Київ : Знання, 2015. 533 с.
4. Всесвітня історія: навч. посіб. / Б. М. Гончар, В. М. Мордвінцев, А. Г. Слюсаренко, С. П. Стельмах. 2-е видання, 2014. 895 с.
5. Встановлення тоталітарних режимів у країнах Центральної та Південно-Східної Європи (1944–1953 рр.) Хрестоматія / Упорядники Постоловський Р.М., Пугач С.П., Страшнюк С.Ю. Харків., 2000. 470 с.
6. Газін, В.П. Новітня історія країн Європи та Америки 1945–2002 роки / В. П. Газін, С. А. Копилов ; За ред. Копилова А. О. Київ : Либідь, 2004. 624 с.
7. Газін В.П. Новітня історія країн Європи та Америки 1918–1945 рр.: Підручник. 2-е вид., доп. і перероб. К. : Слово, 2003. 208 с.
8. Газін В.П. Новітня історія країн Європи та Америки. 1945–2000 рр.: Навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2000. 475 с.
9. Голованов С. О. Історія стародавнього світу : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. істор. спец. Т. 1. Всесвітня історія : в 5 т. Київ, 2016. 472 с.
10. Головченко В.І., Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки. Колоніальний Схід (кінець XIX – друга третина XX ст.): навч. посіб. К. : Либідь, 2010. 520 с.
11. Дейвіс Н. Європа: Історія / пер. з англ. П. Таращука. Київ : Основи, 2006. 1464 с.
12. Іваницька, О.П. Новітня історія країн Європи та Америки (1945–2002) : Навчальний посібник. Вінниця : Вид-во Фоліант, 2003. 560 с.
13. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки 1918–1945 рр.: Навч. посібник. Вінниця : Фоліант, 2004. 464 с.
14. Історія сучасного світу: соціально-політична історія XV – XX століть: Навч. посіб. / Ю. А. Горбань, Б. І. Білик, Л. В. Дячук та ін.; За ред. Ю. А. Горбаня. К., 2003. 435 с.
15. Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Леоніда Зашкільняка. Львів, 2001. 660 с.
16. Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки: Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів. Львів : Афіша, 2003. 430 с.
17. Козицький А. Геноцид та політика масового винищення цивільного населення у XX ст. (причини, особливості, наслідки): навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. Львів : Літопис, 2012. 568 с.
18. Коріненко П. С. Новітня історія країн Європи та Америки (1918–1945 рр.).

- Тернопіль : Астон, 2003. 384 с.
19. Крижанівський О.П. Історія стародавнього Сходу. Київ: Либідь, 2000. 590 с.
 20. Криль М. М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець XX – початок XXI ст.): Навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 284 с.
 21. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945–1970-ті роки) / Гол. ред. Головка С.В. Київ : Вид-во Либідь, 2003. 560 с.
 22. Міжнародні відносини та світова політика: Підручник / Кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський; за ред. В. А. Манжоли. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2010. 863 с.
 23. Нова історія країн Західної Європи й Північної Америки. XVII – 60-ті роки XIX століття : підруч. / За ред. Б. М. Гончара. Київ, 2013. 735 с.
 24. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918-1945 рр.) : посібник / З. А. Баран, Г. М. Кипаренко, С. П. Мовчан, М. М. Швагуляк. Львів : Афіша, 2008. 288 с.
 25. Підкова І., Джеджора О. Світова історія XIX–XX століття: Словник. Львів, 2000. 305 с.
 26. Світова історія XX–XXI століття. Енциклопедичний словник / за ред. Ігора Підкови і Романа Шуста. Видання друге, доповнене. Львів: Простір-М, 2019. 1284 с.
 27. Сергійчук І.М. Новітня історія Азії та Африки (1918 р. – кінець XX ст.): Посібник для студентів вищих навчальних закладів. Суми: ВТД «Університетська книга», 2002. 288 с.
 28. Ставнюк В. Історія Давньої Греції. Чернівці: Місто, 2022. 552 с.
 29. Хижняк І. А. Нова історія міжнародних відносин у системному форматі (1648 – 1918): підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 224 с.
 30. Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн XX століття: Підручник. Київ : Генеза, 2005. 816 с.
 31. Яровий В. І. Історія західних і південних слов'ян у XX ст. К.: Либідь, 1996. 416 с.

Методика навчання історії і суспільствознавчих предметів, педагогіка і психологія

1. Баханов К. Організація особистісно орієнтованого навчання. Порадник молодого вчителя історії. Харків: Вид. група «Основа», 2008. 159 с.
2. Баханов К. О. Навчання історії в школі : інноваційні аспекти. Харків : Основа, 2005. 128 с.
3. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Центр навчальної літератури, 2010. 88 с.
4. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: підручник. Київ : ЦНЛ, 2006. 316 с.
5. Галлагер К. Викладання історії в контексті сприймання демократичним цінностям і терпимості: викладання і вивчання історії в школі. Посібник для вчителів. Київ: Генеза, 1998.
6. Громадянська освіта. К. : Видавнича група «Шкільний світ», 2018.

7. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyizagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
8. Довга Т. Імідж сучасного вчителя: навчально-методичний посібник. 2-ге вид., перероб. І доп. Кіровоград: ПП «Ексклюзив – Систем», 2015. 146 с.
9. Загальна психологія: навч. посіб. / О.П.Сергєєнкова, О. А. Столярчук, О. П. Коханова, О. В. Пасєка К., Центр учбової літератури, 2012. 296 с.
10. Загальна психологія. Теоретико-методологічні основи науки: Навч. посіб. / О. В. Ловка, Л. Л. Борисенко, Л. А. Колесніченко, Л. В. Музичко, А. В. Тімакова, Д. Г. Лавриненко / За заг. ред. О. В. Ловкої. К. : КНЕУ, 2019. 396 с.
11. Кацавець Р. С. Психологія розвитку особистості. Навч. посіб. Київ: Алерта, 2024. 152 с.
12. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. 112 с.
13. Концептуальні засади реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/66a/b9c/8cd/66ab9c8cd027a336734100.pdf>
14. Кроуфорд А. Технології розвитку критичного мислення учнів. Київ : Плеяда, 2006. 217 с.
15. Курилів В. Методика викладання історії : навч. посіб. Харків ; Торонто : Ранок, 2008. 256 с.
16. Ладиченко Т. В., Бакка Т. В., Желіба О. В. Суспільствознавство. Методичний посібник для вчителів. Київ: Аконіт, 2005. 160 с.
17. Левшин М. Інтегративно-синергетична модель проектування особистісно орієнтованих технологій навчання і виховання. *Вища освіта України*. 2004. № 1. С. 36–40.
18. Мокрогуз О. П. Інноваційні технології на уроках історії. Харків : Вид. група «Основа», 2005. 192 с.
19. Москалець В. П. Загальна психологія: підручник. Київ : Ліра, 2020. 564 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk/sk814182%20.pdf>
20. Москалець В. П. Психологія особистості: підручник. Вид. 2-ге, перероб., доп. Київ – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2020. 364 с.
21. Мороз П. Дослідницька діяльність учнів в процесі навчання історії України: методичний посібник. Київ : Педагогічна думка, 2012. 96 с.
22. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. URL : <http://univd.edu.ua/index.php?id=99&lan=ukr>.
23. Освіта впродовж життя: зарубіжний досвід та національна практика: монографія / За заг. ред. Л. Прокопів, В. Стинської / Авторський колектив: Л. Прокопів, В. Стинська, Г. Білавич, Б. Савчук, І. Єгорова, В. Ковальчук, Ю. Москаленко, О. Гевко, С. Довбенко, Л. Бандура, І Завулічна, М. Олексюк, Т. Паска, С. Юрченко. Івано-Франківськ: НАІР, 2022. 303 с.

24. Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах реалізації Концепції Нової української школи : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (14–16 червня 2018 р., м. Мелітополь, Україна) / Ред.-упоряд. Дубяга С. М., Чорна В. В., Яковенко І. О. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. 289 с.
25. Савчин М. В Василенко Л.П. Вікова психологія: навч. посіб. 3-тє вид, перероб., допов. Київ : Академія. 2017. 360 с.
26. Туркот Т.І., Коновал О.А. Педагогіка та психологія вищої школи: навч посіб. Вид-во Гельветика, 2020. 466 с.
27. Педагогічна майстерність : підручник / за ред. І. А. Зязюна. Київ : Вища школа, 2004. 375 с.
28. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. Київ: Генеза, 2006. 328 с.
29. Пометун О., Гупан Н., Власов В. Компетентісно орієнтована методика навчання історії в основній школі: методичний посібник. Київ : ТОВ «КОНВІ ПРИНТ», 2018. 208 с.
30. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ: «Вид-во А.С.К.», 2004. 192 с.
31. Про затвердження концептуальних засад реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-kontseptualnykh-zasad-reformuvannia-istorychnoi-osvity-v-systemi-zahalnoi-serednoi-osvity>
32. Програми середньої загальноосвітньої школи. Історія України 5–11 класи. Всесвітня історія. 6–11 класи. Київ, 2024.
33. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти», [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>
34. Старєва А. М. Методика навчання історії: особистісно-орієнтований підхід : навчально-методичний посібник. Частина II. Миколаїв : Іліон, 2007. 332 с.
35. Українська історична дидактика. Київ : Генеза, 2000. 367 с.
36. Хімчук Л.І. Червінська І.Б. Дидактичні аспекти формування «образу-Я» сучасного вчителя та його компетентності з проєктування успішного професійного майбутнього. «Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина») № 5(5) 2021. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/780/782>
37. Яковенко Г. Методика навчання історії: навчально-методичний посібник. Харків: Видавництво ХНАДУ, 2017. 324 с.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ ПІД ЧАС КОМПЛЕКСНОГО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Відповідно до Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському (Карпатському) національному університеті імені Василя Стефаника (затвердженим Вченою радою університету ПНУ ім. В. Стефаника 24.06.2025 р., протокол № 8), Положення про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії в Прикарпатському (Карпатському) національному університеті імені Василя Стефаника (затвердженим Вченою радою університету ПНУ ім. В. Стефаника 31.01.2023 р., протокол № 1) оцінювання результатів складання комплексного атестаційного екзамену здобувача вищої освіти здійснюється за стобальною шкалою і переводиться у національну шкалу та шкалу ЄКТС за схемою:

Сумарна кількість – 100 балів.

Шкала оцінювання:		
Університетська	Національна	Шкала ЄКТС
90-100	відмінно	A
80-89	добре	B
70-79		C
60-69	задовільно	B
50-59		E
26-49	незадовільно (з можливістю повторного складання)	FX
1-25	незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)	F

Комплексний атестаційний екзамен здійснюється в усній формі з попередньою невеликою за обсягом часом письмовою підготовкою (до 30–40 хвилин) з білетами, складеними у повній відповідності до програм навчальних дисциплін (не менше 30 білетів).

В екзаменаційному білеті міститься три питання, які відображені у програмових вимогах комплексного атестаційного екзамену, – по одному з історії України, всесвітньої історії та з методики викладання історії, суспільствознавчих предметів, педагогіки і психології.

Оцінювання результатів складання комплексного атестаційного екзамену здійснюється у порядку, передбаченому прийнятою в Університеті системою оцінювання знань. Виконання всіх екзаменаційних завдань з комплексного державного екзамену є обов'язковим. Незадовільна оцінка з одного з

екзаменаційних завдань є підставою для встановлення незадовільної оцінки за атестаційний екзамен в цілому. Оцінки комплексного атестаційного екзамену виставляє кожен член комісії. Підсумкова оцінка комплексного атестаційного екзамену визначається як середня з позитивних оцінок за кожен вид екзаменаційних завдань (якщо інше не визначене програмою державного екзамену).

Повторне складання (перескладання) комплексного атестаційного екзамену з метою підвищення оцінки не дозволяється.

Якщо відповідь здобувача вищої освіти на комплексному атестаційному екзамені або захист випускної кваліфікаційної роботи не відповідає вимогам рівня атестації, Екзаменаційна комісія ухвалює рішення про те, що здобувач вищої освіти не пройшов атестацію і у протоколі засідання Екзаменаційної комісії йому виставляється оцінка «незадовільно» (менше 50 балів). У випадку, якщо здобувач вищої освіти не з'явився на засідання Екзаменаційної комісії для складання комплексного атестаційного екзамену, у протоколі зазначається, що він є не атестованим у зв'язку з неявкою на засідання.

Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на засідання Екзаменаційної комісії з поважної причини, що підтверджується відповідними документами, йому може бути встановлена інша дата складання комплексного атестаційного екзамену (захисту випускної кваліфікаційної роботи) під час роботи Екзаменаційної комісії.

Здобувач вищої освіти, який отримав незадовільну оцінку при складанні комплексного атестаційного екзамену або на захисті випускної кваліфікаційної роботи, відраховується з Університету. Йому видається академічна довідка встановленого зразка.

Критерії оцінювання відповідей студента(ки) на питання з історії України:

90–100 – Відмінно (А) ставиться, якщо студент(ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в закладах загальної середньої освіти; відповідь чітка і завершена. Студент(ка) вміє ставити під сумнів сталі принципи та ідеї. Знає наукову періодизацію, володіє понятійним апаратом, відмінно орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії України, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Повною мірою володіє історичним критичним мисленням, аналізом (вміє розбивати історичну інформацію на компоненти, розуміючи їх взаємозв'язки та організаційну структуру. Здатен(на) самотійно на основі сформованих ціннісних

орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем; будує переконливу аргументацію, застосовує оптимальну стратегію діяльності, бере на себе відповідальність і поважає думку інших; проводить рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної діяльності. Висловлює аргументовану думку, використовуючи джерела, має сформовані соціальні навички. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб української історії із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Знає культурну спадщину українського народу, бачить внесок інших національностей у неї.

80–89 – Добре (B) ставиться, якщо студент(ка) має загалом повні знання програмного матеріалу з історії України, усвідомлені уміння і навички, здатен(на) щодо їх застосування на практиці; відповідь чітка, але має окремі помилки. Знає історичну термінологію і наукову періодизацію, добре орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії з незначними помилками, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Достатньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом з окремими помилками. Здатен(на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати певні способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних проблем, однак робить окремі помилки; будує аргументацію на основі декількох доказів. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, однак не може розкрити внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Має певний рівень синтетичного мислення. Добре знає історію української культури вказаного періоду, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні.

70–79 – Добре (C) ставиться, якщо студент(ка) має загалом добрі знання програмного матеріалу, але є певні прогалини, має добрі уміння і навички, здатен(на) щодо їх застосування на практиці з помилками; відповідь містить помилки. Знає історичну термінологію, однак робить помилки, загалом

орієнтується в історичній хронології (з помилками), володіє просторовою компетенцією; розуміє баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії України з значними помилками, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал, однак із помилками. Загалом добрий рівень критичного мислення, однак з помилками. Не здатен(на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати певні способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних проблем. Може на не достатньо хорошому рівні порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії. Рівень синтетичного мислення елементарний. Проводить не достатньо об'єктивну самооцінку пізнавальної діяльності. Знає історію української культури вказаного періоду, але не повною мірою її аналізує.

60–69 – Задовільно (D) ставиться, якщо студент (ка) виявляє знання основного матеріалу, проте є суттєві недоліки, має задовільні уміння і навички; не здатен (на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь не чітка і спрощена, у письмовій роботі є багато помилок. По-середньо знає історичну термінологію і володіє понятійним апаратом, задовільно орієнтується в історичній хронології, не достатньо володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Посередньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен(на) по-середньо оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, до кінця не здатен(на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем.. Знає історичну персоналістику, але не може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Не має синтетичного мислення. Не має системних знань з історії української культури, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні.

50–59 – Задовільно (E) ставиться, якщо студент(ка) має значні прогалини у знаннях, допускає багато помилок, уміння і навички на низькому рівні; не здатен(на) використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь спрощена. Знає на низькому рівні історичну термінологію і слабо володіє понятійним апаратом з історії України, на низькому рівні орієнтується в історичній хронології, поверхово володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний

матеріал. Володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом на елементарному рівні. Може поверхово оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, не здатен(на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Знає історичну персоналістику на елементарному рівні. Відсутнє синтетичне мислення. Не проводить рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної діяльності. Не має системних знань з історії української культури.

26–49 – Незадовільно (FX) ставиться, якщо у студента(ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 50 %), відсутні уміння і навички, відповідь не змістовна. Студент використовує виключно інформацію із підручника, довідника. Практично не знає історичну термінологію (до 50%), незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 50%), не володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не здатен(на) оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні. Знає історичну персоналістику на рівні переліку історичних постатей. Не завжди дотримується етики професійної взаємодії.

1–25 – Незадовільно (F) ставиться, якщо у студента(ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 25 %), відсутні уміння і навички, тому не здатен(на) їх використати на практиці; відповідь не релевантна. Використовує із значними помилками одне джерело, плутається у історичній термінології, незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 25%), не володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не робить висновків. Не здатен(на) оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні. Не знає історичну персоналістику.

Критерії оцінювання відповідей студента(ки) на питання з всесвітньої історії:

90–100 – Відмінно (A) ставиться, якщо студент(ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в закладах загальної середньої освіти; відповідь чітка і завершена. Студент(ка) вміє ставити під сумнів сталі принципи та ідеї. Знає наукову періодизацію, володіє понятійним апаратом з всесвітньої історії, відмінно орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою всесвітньої історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити,

порівнювати історичний матеріал. Повною мірою володіє історичним критичним мисленням, аналізом (вміє розбивати історичну інформацію на компоненти, розуміючи їх взаємозв'язки та організаційну структуру. Здатен(на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції з всесвітньої історії, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем; будує переконливу аргументацію, застосовує оптимальну стратегію діяльності, бере на себе відповідальність і поважає думку інших; проводить рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної діяльності. Висловлює аргументовану думку, використовуючи джерела, має сформовані соціальні навички. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб всесвітньої історії із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Знає культурну спадщину народів світу.

80–89 – Добре (В) ставиться, якщо студент(ка) має загалом повні знання програмного матеріалу з всесвітньої історії, усвідомлені уміння і навички, здатен(на) щодо їх застосування на практиці; відповідь чітка, але має окремі помилки. Знає історичну термінологію і наукову періодизацію, добре орієнтується в історичній хронології з всесвітньої історії, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії з незначними помилками, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Достатньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом з окремими помилками. Здатен(на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції світової історії, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати певні способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних проблем, однак робить окремі помилки; будує аргументацію на основі декількох доказів. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, однак не може розкрити внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Має певний рівень синтетичного мислення. Добре знає історію світової культури, поважає різноманітність та мультикультурність.

70–79 – Добре (C) ставиться, якщо студент(ка) має загалом добрі знання програмного матеріалу, але є певні прогалини, має добрі уміння і навички, здатен(на) щодо їх застосування на практиці з помилками; відповідь містить помилки. Знає історичну термінологію, однак робить помилки, загалом орієнтується в історичній хронології (з помилками), володіє просторовою компетенцією; розуміє баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою всесвітньої історії з значними помилками, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал, однак із помилками. Загалом добрий рівень критичного мислення, однак з помилками. Не здатен(на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції всесвітньої історії, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати певні способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних проблем. Може на не достатньо хорошому рівні порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії. Рівень синтетичного мислення елементарний. Проводить не достатньо об'єктивну самооцінку пізнавальної діяльності. Знає історію світової культури вказаного періоду, але не повною мірою її аналізує.

60–69 – Задовільно (D) ставиться, якщо студент (ка) виявляє знання основного матеріалу, проте є суттєві недоліки, має задовільні уміння і навички; не здатен(на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь не чітка і спрощена, у письмовій роботі є багато помилок. По-середньо знає історичну термінологію і володіє понятійним апаратом, задовільно орієнтується в історичній хронології всесвітньої історії, не достатньо володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Посередньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен(на) по-середньо оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції всесвітньої історії, до кінця не здатен(на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Знає історичну персоналістику, але не може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора у світовій історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Не має синтетичного мислення. Не має системних знань з історії світової культури, поважає різноманітність та мультикультурність.

50–59 – Задовільно (E) ставиться, якщо студент(ка) має значні прогалини у знаннях, допускає багато помилок, уміння і навички на низькому рівні; не

здатен(на) використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь спрощена. Знає на низькому рівні історичну термінологію і слабо володіє понятійним апаратом з всесвітньої історії, на низькому рівні орієнтується в історичній хронології, поверхово володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом на елементарному рівні. Може поверхово оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції всесвітньої історії, не здатен(на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Знає історичну персоналістику на елементарному рівні. Відсутнє синтетичне мислення. Не проводить рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної діяльності. Не має системних знань з історії світової культури.

26–49 – Незадовільно (FX) ставиться, якщо у студента(ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 50 %), відсутні уміння і навички, відповідь не змістовна. Студент використовує виключно інформацію із підручника, довідника. Практично не знає історичну термінологію (до 50%), незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 50%), не володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не здатен(на) оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції світової історії. Знає історичну персоналістику на рівні переліку історичних постатей. Не завжди дотримується етики професійної взаємодії.

1–25 – Незадовільно (F) ставиться, якщо у студента(ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 25 %), відсутні уміння і навички, тому не здатен(на) їх використати на практиці; відповідь не релевантна. Використовує із значними помилками одне джерело, плутається у історичній термінології, незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 25%), не володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не робить висновків. Не здатен(на) оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції всесвітньої історії. Не знає історичну персоналістику.

Критерії оцінювання відповідей студента(ки) на питання з методики викладання історії, суспільствознавчих предметів, педагогіки, психології:

90–100 – Відмінно (A). Студент(ка) чітко і глибоко розкриває всі ключові поняття і категорії визначеного питання, демонструючи системне і детальне знання теоретичних основ методики навчання історії, суспільствознавчих предметів, педагогіки, психології, ознайомлений з сучасними педагогічними теоріями та підходами, чітко і повно описує зміст шкільних курсів історії, знає

нормативну базу, знає різні типи і види уроків, ознайомлений(на) з методами і прийомами навчання, в т.ч. й інноваційними педагогічними і психологічними методами, демонструє знання компетентнісного, компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів, має чітке уявлення про раціональні засоби і прийоми навчання. Описує технології створення навчальних матеріалів, враховуючи вікові та індивідуальні особливості учнів. Знає технології критичного і творчого мислення, методи оцінювання і контролю. Висновки самостійні та обґрунтовані. Вміє формулювати складні концепції, поняття та ідеї доступно та зрозуміло, без помилок.

80–89 – Добре (В). Студент(ка) розкриває ключові поняття дисципліни, загалом правильно застосовує теоретичні знання з методики навчання історії, суспільствознавчих предметів, педагогіки, психології, однак присутні невеликі помилки. Описує сучасні педагогічні підходи, але не дає власного аналізу. Розкриває зміст шкільних курсів історії та основні аспекти проектування уроків, однак є незначні помилки в організації навчального процесу. Студент знає нормативну базу. Знає методи, засоби і прийоми навчання, хоча з невеликими помилками чи недоліками. Опис інноваційних методів і технологій навчання є на доброму рівні. Знає діяльнісний, компетентнісний та особистісно орієнтовані підходи, приклади, запропоновані студентом(кою), є ефективними. Знає на достатньому рівні технології критичного та творчого мислення, але приклади містять незначні помилки. Описує методи оцінювання і контролю з окремими помилками. Висновки загалом самостійні та обґрунтовані, відповідь логічна, з дотриманням норм української мови.

70–79 – Добре (С). Студент(ка) частково або з незначними прогалинами розкриває ключові поняття дисципліни, загалом добре застосовує теоретичні знання з методики навчання історії, суспільствознавчих предметів, педагогіки, психології. Описує сучасні педагогічні підходи, але потребує додаткових уточнень або доповнень. Розкриває зміст шкільних курсів історії та основні аспекти проектування уроків, однак є прогалини в організації навчального процесу. Є окремі прогалини у знанні нормативної бази. Знає методи, засоби і прийоми навчання, хоча з незначними помилками чи недоліками. Опис інноваційних методів і технологій навчання є неповним або містить загальні рекомендації без конкретних прикладів. Знає діяльнісний, компетентнісний та особистісно орієнтовані підходи, однак приклади, запропоновані студентом(кою), не завжди є ефективними. Опис технологій створення навчальних компонентів потребує доповнень. Знає на достатньому рівні технології критичного та творчого мислення, але описує їх поверхово. Описує методи оцінювання і контролю з невеликими помилками. Висновки загалом самостійні. Існують окремі помилки в термінології, але відповідь зрозуміла і логічна.

60–69 – Задовільно (D). Студент(ка) має часткові знання основ методики навчання історії, суспільствознавчих предметів, педагогіки, психології, але є прогалини в розкритті ключових понять і категорій. Відповідь на питання не охоплює всі аспекти теми в повному обсязі. Знання педагогічних підходів є поверхневими, з деякими неточностями у трактуванні концепцій і методів, таких як компетентнісний, діяльнісний або особистісно орієнтований підхід. Зміст шкільних курсів історії розкритий неповно, без достатнього аналізу їх структури, цілей і підходів до навчання. Знання нормативної бази поверхнєве, не охоплює повністю основні документи, що регулюють навчальний процес в Україні. Аналіз методів навчання історії здійснений на базовому рівні, але вимагає додаткових прикладів, що демонструють їх застосування в навчальному процесі. Студент(ка) не завжди правильно пояснює, як ці методи сприяють розвитку пізнавальних і творчих здібностей учнів. Згадуються інноваційні технології, але опис таких підходів є поверхневим, без детального пояснення їх ефективності та прикладів використання на практиці. Опис традиційних методів навчання є узагальненим, без конкретних прикладів і без поглибленого аналізу їх застосування в контексті сучасних вимог до навчання історії. Студент(ка) не наводить достатньо прикладів, що ілюструють розвиток критичного і творчого мислення, або ці приклади є надто узагальненими. Студент(ка) має проблеми з логічною побудовою роботи. Відсутня чітка структура відповіді, що ускладнює сприйняття матеріалу. Висновки не завжди чіткі і не завжди випливають з розглянутих аргументів. Мова є зрозумілою, але часто зустрічаються неточності у термінології або помилки в науковому стилі.

50–59 – Задовільно (E). Студент(ка) задовільно володіє теоретичними знаннями дисципліни, є прогалини в розкритті ключових понять та категорій. Знання основ методики навчання історії, суспільствознавчих предметів, педагогіки, психології поверхнєве, з деякими невизначеностями в трактуванні педагогічних підходів. Розкриття змісту шкільних курсів історії неповне. Знання нормативної бази поверхнєве. Аналіз методів навчання не завжди логічний, потребує більше прикладів і пояснень щодо застосування. Відсутні або слабо виражені знання інноваційних підходів у царині педагогіки і психології, опис традиційних методів є занадто узагальненим. Використання компетентнісного, діяльнісного чи особистісно орієнтованого підходу обмежене. Згадує про технології створення навчальних матеріалів, однак не завжди враховують психологічні та вікові особливості учнів. Студент(ка) має труднощі з розв'язанням складних педагогічних завдань. Не наводить приклади формування критичного і творчого мислення. Є прогалини у розумінні принципів оцінювання. Є проблеми із логікою викладу матеріалу і висновками. Не вміє формулювати складні концепції, поняття та ідеї доступно та зрозуміло, без помилок.

26–49 – Незадовільно (FX). Відповідь на питання частково відповідає темі, однак дуже багато важливих аспектів не охоплено або неправильно трактовано. Прогалини у розкритті основних термінів та понять. Відсутні знання інноваційних підходів, використання традиційних методів також є недосконалим. Не застосовуються компетентнісний, діяльнісний та особистісно орієнтований підходи в навчанні. Студент не знає технології створення навчальних матеріалів. Відсутні знання методів і прийомів розвитку критичного і творчого мислення, труднощі з розв’язанням педагогічних завдань. Студент не знає сучасних підходів до оцінювання учнів. Виявлено значні помилки в термінології та граматиці, що ускладнює розуміння відповіді.

1–25 – Незадовільно (F). Відповідь не охоплює аспекти теми, відсутнє розуміння основних термінів та концепцій. Тема питання розкрита вкрай слабо. Відсутність аналізу, помилкове або поверхнєве трактування матеріалу. Відсутні приклади або вони є абсолютно недоречними. Відповідь з численними помилками. 🚩